

CPDinfo

BILTEN CENTRA ZA PRAVA DETETA

JUL-SEPTEMBAR 2021.

Centar za prava deteta

SADRŽAJ

PRAVA DETETA U REPUBLICI SRBIJI U 2021.	1
1. OPŠTI OKVIR	1
2. OPŠTE MERE PRIMENE	3
3. DEFINICIJA DETETA	10
4. OPŠTI PRINCIPI	11
5. GRAĐANSKA PRAVA I SLOBODE	13
6. NASILJE NAD DECOM	14
7. PORODIČNA SREDINA I ALTERNATIVNA BRIGA	16
8. OBRAZOVANJE, SLOBODNO VREME I KULTURNE AKTIVNOSTI	17
9. POSEBNE MERE ZAŠTITE	18
 AKTUELNO U CENTRU ZA PRAVA DETETA	20
1. TEKUĆI PROJEKTI	20
2. AKTIVNOSTI CPD	23

PRAVA DETETA U REPUBLICI SRBIJI U 2021.

1. OPŠTI OKVIR

U posmatranom periodu i dalje nije konsolidovan rad institucija na daljem unapređivanju prava deteta u Srbiji, niti je uspostavljena efikasna koordinacija, što uz krizu izazvanu pandemijom KOVID-19, dodatno dovodi u rizik posebno decu iz najosetljivijih grupa. Takođe je izostalo formiranje radne grupe za izradu nove strategije u oblasti prava deteta, ali i za praćenje sprovođenja postojećih, među kojima je i Strategija za prevenciju i zaštitu dece od nasilja.

I dalje se nisu stvorili uslovi za usvajanje neophodnih strategija i najavljenih ključnih zakona, kao što su Zakon o pravima deteta i Zaštitniku prava deteta, Zakon o izmenama i dopunama Porodičnog zakona, Zakon o izmenama i dopunama Zakona o maloletnim učiniocima krivičnih dela i krivičnopravnoj zaštiti maloletnih lica i Zakon o izmenama i dopunama Zakona o socijalnoj zaštiti.

Međutim, došlo je do izvesnog napretka u ostvarivanju prava deteta u Srbiji i tako je uspostavljen rad pojedinih savetodavnih tela čije je funkcionisanje značajno za praćenje i koordinaciju politika u oblasti prava deteta, a to su Savet za prava deteta Vlade RS i Savet za praćenje primene preporuka mehanizama UN za ljudska prava pri Ministar-

stvu za ljudska i manjinska prava i društveni dijalog. **Savet za prava deteta Vlade RS** formiran je Odlukom o obrazovanju 1. aprila 2021. godine, CPD nije imao saznanja da je Savet formiran do zvaničnog poziva za učešće direktorke CPD na konstitutivnoj sednici, koji je upućen sredinom jula 2021. godine. U novom sazivu, među 26 članova i članica iz raznih ministarstava, institucija, univerziteta i nevladinih organizacija, nalazi se i direktorka Centra za prava deteta. Drugi pomak predstavlja aktiviranje rada **Saveta za praćenje primene preporuka UN za ljudska prava** i tako su u periodu izveštavanja održane dve sednice Saveta. Deseta konstitutivna sednica izmenjenog saziva održana je 15. jula 2021. godine, a naredna, jedanaesta sednica održana je 29. septembra 2021. godine.

Usvajanje dugo očekivane Strategije za prevenciju i zaštitu dece od nasilja od 2020. do 2023. godine sa pripadajućim Akcionim planom za 2020. i 2021. godinu, krajem maja 2020. godine predstavlja važan korak u procesu strateškog unapređivanja zaštite dece od nasilja u Srbiji. Međutim, više od godinu dana od njenog usvajanja, nije obrazovana Radna grupa za sprovođenje i praćenje Strategije, niti su imenovane organizacije civilnog društva koje će uče-

stvovati u praćenju njenog sprovođenja. Zabrinjavajuće je da još uvek nije započeto sa sprovođenjem Strategije, s obzirom na to da sprečavanje i suzbijanje nasilja nad decom, kao i zaštita dece od nasilja, treba da bude prioritet unapređenja položaja prava deteta u RS. Strateški pristup u borbi protiv nasilja je od izuzetnog značaja, naročito u uslovima aktuelne pandemije, jer stručnjaci ukazuju na to da je u takvim uslovima moguće povećanje stope nasilja nad decom.

U prethodnoj godini je usvojena i Nacionalna strategija za ostvarivanje prava žrtava i svedoka krivičnih dela u Republici Srbiji za period 2020-2025. godine sa pripadajućim Akcionim planom za sprovođenje Nacionalne strategije. Pomak predstavlja formiranje Koordinacionog tela za podršku žrtvama krivičnih dela i svedocima u krivičnim postupcima 22. aprila 2021. godine, sa ciljem da prati i unapređuje podršku žrtvama krivičnih dela i svedocima u krivičnim postupcima. Koordinaciono telo održalo je prvi sastanak 3. septembra 2021. godine na kom je, između ostalog, dogovoreno da će se ovo telo sastajati kontinuirano sa ciljem uspešnog sprovođenja aktivnosti predviđenih Akcionim planom.

Formirana je Posebna radna grupa za izradu **Nacrta zakona o izmenama i dopunama Porodičnog zakona**, koja je održala dva sastanka, 12. jula i 13. septembra 2021. godine na kojima su predstavljene polazne osnove na kojima će se raditi i najavljen je intenzivan rad u narednom periodu.

Radna grupa za izradu **Nacrta zakona o izmenama i dopunama Zakona o socijalnoj zaštiti** održala je prvi sastanak 5. marta 2021. godine, ali se nakon toga nije sastajala.

Ministarstvo pravde je, u aprilu ove godine, **formiralo Radnu grupu za izradu radnog teksta Zakona o izmenama i dopunama Zakona o maloletnim učiniocima krivičnih dela i krivičnopravnoj zaštiti maloletnih lica**.

Pored predstavnika pravosudnih organa, nadležnih ministarstava i stručnih institucija, jedna od članica Radne grupe je i direktorka CPD-a Jasmina Miković. Javna rasprava o Nacrtu zakona održana je od 8. do 28. jula 2021. godine, nakon čega je Radna grupa održala sastanak 1. septembra na kome se diskutovalo o pristiglim primedbama, predlozima i sugestijama o Nacrtu zakona. Nacrt zakona je zatim upućen Evropskoj komisiji na razmatranje, kako bi se utvrdilo da li je usaglašen sa međunarodnim standardima, kao i sa standardima EU.

Krajem januara 2021. godine, Ministarstvo za ljudska i manjinska prava i društveni dijalog započelo je sa radom na izradi **Nacrta zakona o izmenama i dopunama Zakona o zabrani diskriminacije** kroz poziv organizacijama civilnog društva da podnesu kandidature za članstvo u Posebnoj radnoj grupi za pripremu teksta, koja je formirana 3. februara 2021. Pored toga, svi zainteresovani su mogli da učestvuju na javnim konsultacijama koje su trajale od 10. do 20. februara 2021. godine i koje su imale za predmet Polazne osnove za izradu teksta Nacrta zakona o izmenama i dopunama Zakona o zabrani diskriminacije. Zainteresovani građani, privredni subjekti, predstavnici akademske zajednice, organizacije civilnog društva i drugi zainteresovani su takođe imali mogućnost da učestvuju u javnoj raspravi o Nacrtu zakona koja je trajala u periodu

od 3. do 23. marta 2021. godine kroz dostavljanje predloga i sugestija. Jedan od članova RG, oštro je osudio čitav ovaj proces, ističući brojne probleme povodom izrade izmena i dopuna zakona, koji je usvojen 20. maja 2021. godine.

Usvajanje **Zakona o rodnoj ravnopravnosti** 20. maja 2021. godine trebalo bi da doprinese stvaranju jednakih mogućnosti za učešće i ravnopravan tretman žena i muškaraca u oblasti rada, zapošljavanja, socijalne i zdravstvene zaštite, obrazovanja, vaspitanja, nauke i tehnološkog razvoja, informaciono-komunikacionih tehnologija i informacionog društva, odbrane i bezbednosti, saobraćaja, energetike, zaštite životne sredine, kulture, javnog informisanja, sporta, u organima upravljanja i nadzora i njihovim telima, političkog delovanja i javnih poslova, seksualnog i reproduktivnog zdravlja i prava i pristupa robi i uslugama. Zakonom se uređuju i mere za suzbijanje i prevenciju svih oblika rodno zasnovanog nasilja, nasilja prema ženama i nasilja u porodici, kao i obaveze organa javne vlasti, poslodavaca i drugih socijalnih partnera da integrišu rodnu perspektivu u oblasti u kojoj deluju.

I dalje su prisutni posebni izazovi kada je reč o sudskoj zaštiti ljudskih prava uopšte i praktičnoj primeni ratifikovanih međunarodnih instrumenata za zaštitu ljudskih prava u nacionalnom pravosudnom sistemu. Deca u Srbiji i dalje nemaju efikasan i stvaran pristup pravdi niti im je obezbeđena odgovarajuća pravna pomoć u različitim postupcima.

Potrebno je istaći da posebnu zabrinutost još uvek izaziva nepostojanje adekvatne zaštite i podrške deci žrtvama i svedocima krivičnih dela, kao i zastoj u procesu deinstitucionalizacije.

Država i dalje nije preduzela korake u pravcu ratifikacije **Trećeg opcionog protokola o komunikacijskim procedurama uz Konvenciju o pravima deteta UN**, iako je kosponsorisala rezoluciju UN kojom je usvojen ovaj

Protokol, kojim se dozvoljava podnošenje individualnih predstavi, i bila među prvim potpisnicama ovog Protokola. Država smatra da je prethodno potrebno da se izvrše određene izmene u unutrašnjem zakonodavstvu, kako bi se pristupilo ratifikaciji, s tim što se čini da je ovo važno pitanje otišlo u zaborav.

2. OPŠTE MERE PRIMENE

A) NORMATIVNI OKVIR

• ZAKON O BESPLATNOJ PRAVNOJ POMOĆI

Zakon o besplatnoj pravnoj pomoći usvojen je na sednici Narodne skupštine Republike Srbije, 9. novembra 2018. godine, a u primeni je od 1. oktobra 2019. godine. U martu 2020. godine, objavljen je [Izveštaj Ministarstva pravde o sprovođenju Zakona o besplatnoj pravnoj pomoći za period od početka sprovođenja do marta 2020. godine](#). Ministarstvo pravde je takođe, uz podršku MDTF objavilo i [Izveštaj o sprovođenju Zakona o besplatnoj pravnoj pomoći za period od 1. oktobra 2019. godine do 31. januara 2021. godine](#). Broj podnetih zahteva za besplatnu pravnu pomoć u periodu izveštavanja bio je 6 883, s tim što je broj odobrenih zahteva bio 5 367, a 954 korisnika je bilo upućeno advokatu. Besplatna pravna pomoć najčešće je zahtevana u oblastima parničnog i upravnog postupka, odnosno u slučaju razvoda braka, davanja izdržavanja i poveravanja dece, a u krivičnom postupku najčešće se radilo o zahtevima za pomoć žrtvama nasilja u porodici.

Takođe, organizacije civilnog društva prate primenu zakona i tako su u februaru 2021. godine objavljeni izveštaji [Inicijative A 11](#) i [Praxisa o primeni Zakona o besplatnoj pravnoj pomoći iz ugla lica u riziku od apatridije i interno raseljenih lica u Srbiji](#). Izveštaji ukazuju na probleme sa kojima se suočavaju najugroženije grupe stanovništva pri pokušajima da ostvare pravo na besplatnu pravnu pomoć. Zabrinjavajuća je činjenica da je samo 32 % opština i gradova formiralo službu za besplatnu pravnu pomoć. Prilikom ostvarivanja prava na besplatnu pravnu pomoć, posebno ugrožene grupe ističu da nisu adekvatno in-

formisane o načinu na koji mogu da pristupe besplatnoj pravnoj pomoći, da procedure nisu pristupačne i transparentne, kao i da njihovi zahtevi često bivaju odbijeni usmenim putem.

Na internet prezentaciji Ministarstva pravde, objavljen je [Registar pružalaca besplatne pravne pomoći i besplatne pravne podrške](#). Na dan 15. marta 2021. godine, u registar je bilo upisano 3 213 advokata i 33 udruženja građana pružalaca besplatne pravne pomoći. Više od 300 pravnik u lokalnim samoupravama je završilo obuku i dobilo dozvole od nadležnog ministarstva. U izveštaju o sprovođenju zakona, najavljeno je da će se organizovati još jedan krug obuka u narednom periodu, ali podaci o realizovanosti obuka i dalje nisu dostupni. Pravo na besplatnu pravnu pomoć imaju državljani Republike Srbije, lica bez državljanstva, strani državljani sa stalnim nastanjenjem u RS i druga lica, u skladu sa drugim zakonom ili potvrđenim međunarodnim ugovorom, ako ispunjavaju uslove da budu korisnici prava na novčanu socijalnu pomoć ili su korisnici prava na dečji dodatak, kao i članovi njihove porodice, odnosno zajedničkog domaćinstva. Isto pravo mogu da ostvare i ukoliko ne ispunjavaju uslove da budu korisnici prava na novčanu socijalnu pomoć ili na dečji dodatak, ali bi zbog plaćanja pravne pomoći iz sopstvenih prihoda, ispunili uslove da postanu korisnici prava na novčanu socijalnu pomoć ili na dečji dodatak.

Pravo na besplatnog advokata imaju deca koja su zaštićena uslugom smeštaja u sistemu socijalne zaštite, kao i deca i mladi kojima je usluga socijalnog smeštaja prestala

do navršene 26. godine života, osobe kojima je izrečena mera obaveznog psihijatrijskog lečenja, žrtve porodičnog nasilja, torture, nečovečnog ili ponižavajućeg postupanja, kažnjavanja ili trgovine ljudima.

• NACRT ZAKONA O PRAVIMA DETETA I ZAŠTITNIKU PRAVA DETETA

[Planom rada Vlade Republike Srbije za 2021. godinu](#) predviđeno je da se među aktima koje Vlada predlaže Narodnoj skupštini nađe i Predlog zakona o pravima deteta i Zaštitniku prava deteta, sa rokom do kraja oktobra 2021. godine. Planovi za 2018. i 2019. godinu predviđali su usvajanje ovog zakona, dok je Planom rada Vlade za 2020. godinu to bilo izostavljeno. Preostaje da se vidi da li će konačno tokom 2021. godine doći do usvajanja krovnog zakona u oblasti prava deteta. Usvajanjem ovog važnog zakona Srbija bi ispunila jednu od međunarodnih obaveza proisteklih iz članstva u Savetu Evrope. Ujedno, država je tu obavezu preuzela i pred Komitetom za prava deteta UN.

Na sednici Odbora za prava deteta, održanoj u aprilu ove godine, članovi su informisani da se radi na Nacrtu Zakona o pravima deteta i Zaštitniku prava deteta, što ukazuje na to da će prethodni Nacrt zakona, koji je ocenjen od strane Saveta Evrope kao izuzetno dobar, biti izmenjen. Radi podećanja, nakon javne rasprave o Predlogu zakona o pravima deteta i Zaštitniku prava deteta koju je sprovelo Ministarstvo za rad, zapošljavanje, boračka i socijalna

pitanja u periodu od 5. do 26. juna 2019. godine, ostalo je samo obećanje da će on biti usvojen do kraja 2019. godine. U rad Radne grupe za izradu teksta ovog Zakona nisu bili uključeni predstavnici organizacija civilnog društva koji deluju u oblasti prava deteta, već su samo dobili mogućnost da učestvuju u javnoj raspravi.

Ujedno je najavljeno da će pojedini delovi zakona imati odloženu primenu, kao što je to slučaj sa ustanovljavanjem institucije Zaštitnika prava deteta i dr.

Osnovni ciljevi ovog zakona su: ostvarivanje prava deteta i utvrđivanje obaveza organa javne vlasti pravnih i fizičkih lica radi ostvarivanja prava deteta, načini i postupci zaštite prava deteta; uspostavljanje i regulisanje rada Zaštitnika prava deteta, kao nezavisne institucije za promociju, unapređenje, zaštitu i ostvarivanje prava deteta; uspostavljanje jedinstvenih kriterijuma i standarda za ostvarivanje najboljeg interesa deteta u svim oblastima života i razvoja deteta i stvaranje uslova za njihovu primenu; uspostavljanje mera za ostvarivanje i zaštitu prava deteta; utvrđivanje posebnih prava deteta i osnovnih načela u postupcima u kojima deca učestvuju pred sudovima, državnim organima i drugim organizacijama koja vrše javna ovlašćenja i dr.

• PREDLOG ZAKONA O IZMENAMA I DOPUNAMA PORODIČNOG ZAKONA

Planom rada Vlade Republike Srbije za 2021. godinu predviđeno je da će Vlada predložiti Narodnoj skupštini Predlog zakona o izmenama i dopunama Porodičnog zakona do marta 2021. godine, što je već bilo predviđeno Planom rada za 2019. i 2020. godinu, ali ne i ostvareno. Uprkos predviđenom roku, do kraja septembra 2021. godine, ovaj Predlog zakona se nije našao u proceduri Narodne skupštine. Međutim, Ministarstvo za ljudska i manjinska prava i društveni dijalog u saradnji sa Ministarstvom za brigu o porodici i demografiju uputilo je javni poziv zainteresovanim organizacijama civilnog društva za članstvo u Radnoj grupi za izradu teksta Nacrta zakona o

izmenama i dopunama Porodičnog zakona. Rok za prijavu bio je 4. jun 2021. godine, a među članovima se nalaze i predstavnici civilnog sektora. Cilj je da se Porodični zakon prilagodi potrebama na koje ukazuju iskustva stečena tokom njegove primene, unaprede odredbe koje nisu funkcionalne, ali i da se one usklade sa drugim zakonima kao što su Zakon o socijalnoj zaštiti i Zakon o izmenama i dopunama Zakona o finansijskoj podršci porodici sa decom (koji je u primeni od 1. jula 2021). Takođe, cilj je da se izradi moderan zakon koji će biti usaglašen sa međunarodnim standardima i principima.

Prvi sastanak Posebne radne grupe za izradu Nacrta zakona o izmenama i dopunama Porodičnog zakona održan je 12. jula 2021. godine i tom prilikom su predstavljene polazne osnove na kojima će raditi Radna grupa. Naglašeno je da će izmene i dopune poboljšati ostvarivanje prava deteta i njegov položaj, kao i položaj drugih članova porodice. Jedne od novina polaznih osnova su uvođenje definicije deteta u skladu sa Konvencijom o pravima deteta, zabrana fizičkog kažnjavanja deteta kao vaspitnog sredstva roditelja, kao i brisanje stava 2 člana 23 koji propisuje da sud može iz opravdanih razloga da dozvoli sklapanje braka maloletnom licu koje je navršilo 16. godinu što bi dovelo do sprečavanja ranih brakova kao formalne zajednice. Polaznim osnovama predviđeno je pravo deteta da izrazi svoje mišljenje u postupcima koji ga se tiču, bez obzira na njegov uzrast. Takođe je predviđeno redefinisavanje mera preventivnog i korektivnog nadzora nad roditeljskim pravom, ukidanje mogućnosti usvajanja deteta čiji su roditelji lišeni poslovne sposobnosti, kao i ukidanje mogućnosti sklapanja sporazuma o usvojenju između roditelja i budućih usvojitelja. Pored toga, polaznim osnovama je predviđeno i ukidanje potpunog i delimičnog lišenja poslovne sposobnosti i uvođenje instituta ograničene poslovne sposobnosti. Predviđena je i obaveza nadležnih organa da prate izrečenu meru zaštite od nasilja u porodici i definisanje pojma najboljeg interesa deteta.

Drugi sastanak Posebne radne grupe održan je 13. septembra 2021. godine na kome su takođe predstavljene

polazne osnove za donošenje Nacrta zakona o izmenama i dopunama Porodičnog zakona. Radna grupa je većinom imala ujednačene stavove u vezi predloga određenih odredbi koje se odnose na definiciju deteta, zabranu fizičkog kažnjavanja dece i predloge u vezi sa lišenjem roditeljskog prava. Najavljen je intenzivan rad u narednom periodu.

• PREDLOG ZAKONA O IZMENAMA I DOPUNAMA ZAKONA O SOCIJALNOJ ZAŠTITI

Planom rada Vlade Republike Srbije za 2021. godinu, kao i za prethodne dve godine, predviđeno je da će Vlada predložiti Narodnoj skupštini Predlog zakona o izmenama i dopunama Zakona o socijalnoj zaštiti do decembra 2021. godine. Međutim, aktuelna situacija ne uliva poverenje da će se on zaista i naći u skupštinskoj proceduri do kraja tekuće godine.

Prvi sastanak Radne grupe za izradu Nacrta zakona o izmenama i dopunama Zakona o socijalnoj zaštiti održan je 5. marta 2021. godine, ali se nakon toga nije sastajala.

• PREDLOG ZAKONA O IZMENAMA I DOPUNAMA ZAKONA O MALOLETNIM UČINIOCIMA KRIVIČNIH DELA I KRIVIČNOPRAVNOJ ZAŠTITI MALOLETNIH LICA

Planom rada Vlade Republike Srbije za 2021. godinu predviđeno je da će među aktima koje Vlada predlaže Narodnoj skupštini biti i Predlog zakona o izmenama i dopunama Zakona o maloletnim učiniocima krivičnih dela i krivičnopravnoj zaštiti maloletnih lica, kao što je to bilo predviđeno i Planovima rada za 2019. i 2020. godinu.

Kao cilj izmene i dopune ovog Zakona navodi se usklađivanje sa Zakonikom o krivičnom postupku, Zakonom o prekršajima i Zakonom o izvršenju krivičnih sankcija Republike Srbije, kao i usklađivanje sa međunarodnim konvencijama koje regulišu prava deteta.

Ministarstvo pravde je 16. aprila 2021. godine formiralo Radnu grupu za izradu radnog teksta Zakona o izmenama i dopunama Zakona o maloletnim učiniocima krivičnih dela i krivič-nopravnoj zaštiti maloletnih lica, koja je do kraja juna održala četiri sastanka. Pored predstavnika pravosudnih organa, nadležnih ministarstava i stručnih institucija, jedna od članica Radne grupe je i direktorka CPD-a Jasmina Miković, koja je dostavila konkretne predloge CPD-a za usklađivanje pojedinih odredaba važećeg zakona sa međunarodnim dokumentima.

Javna rasprava o Nacrtu zakona održana je od 8. do 28. jula 2021. godine, nakon čega je Radna grupa održala sastanak 1. septembra na kome su razmatrane pristigle primedbe, predlozi i sugestije o Nacrtu zakona. Nacrt zakona je zatim upućen Evropskoj komisiji na razmatranje, kako bi se utvrdilo da li je usaglašen sa međunarodnim standardima, kao i sa standardima EU.

Zakon je donet pre više od petnaest godina i bez obzira na određene pravno-tehničke nedostatke, kao i pojedina očigledno nedovoljno dobra rešenja, u međuvremenu nije menjan. Povod za rad na izmenama i dopunama ovog Zakona je i obaveza države prema revidiranom AP za Poglavlje 23 – Pravosuđe i osnovna prava iz jula 2020. godine, kojim je predviđeno preispitivanje vrsta i sistema krivičnih sankcija za maloletnike, posebnih obaveza, novih vaspitnih naloga i dr. Pored toga, od značaja je i usklađivanje odredaba važećeg zakona sa odredbama Zakonika o krivičnom postupku, Krivičnog zakonika, Zakona o uređenju sudova, Zakona o javnom tužilaštvu, Zakona o policiji, Zakona o izvršenju krivičnih sankcija i Prodičnog zakona, kao i sa drugim međunarodnim dokumentima, a naročito sa Direktivom 2012/29/EU Evropskog parlamenta i Saveta EU, kojom se uspostavljaju minimalni standardi o pravima, podršci i zaštiti žrtava kriminaliteta.

• ZAKON O ZABRANI DISKRIMINACIJE

Plan rada Vlade Republike Srbije za 2021. godinu predviđa da će se među aktima koje Vlada predlaže Narodnoj

skupštini naći i Predlog zakona o izmenama i dopunama Zakona o zabrani diskriminacije do decembra 2021. godine. Ustanovljeno je da će usvajanje ovog zakona dovesti do usaglašavanja domaće zakonodavstva sa pravom EU. Krajem januara 2021. godine, Ministarstvo za ljudska i manjinska prava i društveni dijalog objavilo je javni poziv organizacijama civilnog društva za podnošenje kandidature za članstvo u Radnoj grupi za izradu Nacrta zakona o izmenama i dopunama Zakona o zabrani diskriminacije. Posebna radna grupa za pripremu teksta Nacrta zakona o izmenama i dopunama Zakona o zabrani diskriminacije formirana je 3. februara 2021. Dalje, 10. februara 2021. godine svi zainteresovani pozvani su da učestvuju u javnim konsultacijama koje su imale za predmet Polazne osnove za izradu teksta Nacrta zakona o izmenama i dopunama Zakona o zabrani diskriminacije koje je izradila Radna grupa. Zainteresovani građani, privredni subjekti, predstavnici akademske zajednice, organizacije civilnog društva i drugi zainteresovani su imali mogućnost da učestvuju u javnoj raspravi o Nacrtu zakona koja je trajala u periodu od 3. do 23. marta 2021. godine kroz dostavljanje predloga i sugestija. Jedan od članova RG, oštro je osudio čitav ovaj proces, ističući brojne probleme povodom izrade izmena i dopuna zakona. Zakon o izmenama i dopunama zakona o zabrani diskriminacije kojim se uređuje opšta zabrana diskriminacije, oblici i slučajevi diskriminacije, kao i postupci zaštite od diskriminacije usvojen je 20. maja 2021. godine.

B) SVEOBUHVAATNA POLITIKA I STRATEGIJA

• NACIONALNI PLAN AKCIJE ZA DECU

Iako je tadašnji ministar za rad, zapošljavanje, boračka i socijalna pitanja doneo rešenje o formiranju radne grupe za izradu novog strateškog dokumenta u oblasti prava deteta u aprilu 2018. godine, do momenta pripreme ovog izveštaja ova radna grupa nije formalno započela sa radom. Ovo predstavlja veliki razlog za zabrinutost, s obzirom na činjenicu da od 2016. godine **Republika Srbija nema**

jedinstvenu i koordinisanu stratešku politiku u oblasti prava deteta. Da li će novoformirano Ministarstvo za brigu o porodici i demografiju imati kapacitet da nastavi davno započetu priču - i dalje je nepoznato.

• STRATEGIJA ZA PREVENCIJU I ZAŠTITU DECE OD NASILJA ZA PERIOD 2020–2023. SA AKCIONIM PLANOM ZA 2020. I 2021.

Vlada Republike Srbije je na sednici 21. maja 2020. godine usvojila Strategiju za prevenciju i zaštitu dece od nasilja za period od 2020. do 2023. godine sa pripadajućim Akcionim planom za 2020. i 2021. godinu. Ovaj dokument predstavlja važan korak u procesu strateškog unapređivanja zaštite dece od nasilja u Srbiji, posebno kada se ima u vidu to da je prethodna Nacionalna strategija za prevenciju i zaštitu dece od nasilja obuhvatala period od 2009. do 2015. godine.

Strategija definiše različite vrste nasilja i za razliku od prethodne, ona prepoznaje veći broj okruženja u kojima se nasilje dešava. U tom smislu, ukazuje i na to da telesno kažnjavanje deteta u cilju ispravljanja ili kontrole ponašanja predstavlja jedan vid zlostavljanja deteta i da kao društvo moramo imati nultu toleranciju prema tome. Dokument ističe i važnost posebne zaštite dece iz osetljivih grupa koja su često izložena višestrukim oblicima nasilja, a kao posebno ugrožene grupe dece, između ostalih, prepoznaje decu u uličnoj situaciji, decu izbeglice, decu migrante, LGBTI decu, romsku decu.

I pored nespornog značaja ovog strateškog dokumenta, ipak postoje određeni propusti koji su se dogodili tokom procesa njegovog usvajanja. Centar za prava deteta je povodom usvajanja Strategije objavio [saopštenje](#) i [sažetu analizu](#) ukazujući na njene dobre strane, ali i određene manjkavosti.

Zabrinjavajuće je da još uvek nije započeta implementacija Strategije i pratećeg Akcionog plana, s obzirom

na to da Vlada RS još uvek nije obrazovala Radnu grupu za sprovođenje i praćenje Strategije, niti su imenovane organizacije civilnog društva koje će učestvovati u praćenju njenog sprovođenja.

♦ NACRT STRATEGIJE SOCIJALNE ZAŠTITE ZA PERIOD 2019-2025. GODINE

Ministarstvo za rad, zapošljavanje, boračka i socijalna pitanja je, u aprilu 2018. godine, započelo proces izrade Strategije socijalne zaštite za period 2019-2025. godine i pozvalo sve zainteresovane aktere, stručnjake i profesionalce u sistemu socijalne zaštite da se aktivno uključe i daju svoj doprinos u procesu kreiranja Strategije. Trenutno je nepoznato dokle se stiglo u pripremi ovog strateškog dokumenta. Međutim, na sastanku, održanom u junu 2021. godine, povodom dijaloga sa organizacijama civilnog društva koje se bave socio-ekonomskim pitanjima, ministarka za rad, zapošljavanje, boračka i socijalna pitanja izjavila je da je strategija u fazi izrade.

♦ NACRT NACIONALNE STRATEGIJE ZA OSTVARIVANJE PRAVA ŽRTAVA I SVEDOKA KRIVIČNIH DELA ZA PERIOD 2019-2025. GODINE

Vlada Republike Srbije je na sednici 30. jula 2020. godine usvojila Nacionalnu strategiju za ostvarivanje prava žrtava i svedoka krivičnih dela u RS za period 2020-2025. godine sa pripadajućim Akcionim planom za period 2020-2025. godine. Strategija predstavlja važan dokument čije usvajanje je proisteklo iz potrebe da se reformski procesi unapređenja položaja žrtava i svedoka planiraju i ostvare na sveobuhvatan i sistemski način u skladu sa standardima EU. Ovaj dokument predstavlja bitan korak u procesu strateškog unapređenja položaja pojedinih kategorija žrtava, pa tako i zaštite dece žrtava i svedoka krivičnih dela. Cilj usvajanja ovog strateškog dokumenta jeste da se svim žrtvama i svedocima krivičnih dela obezbedi adekvatan

nivo procesnih prava, zatim sistemski, stručna i dostupna pomoć i podrška, kao i poseban nivo zaštite, i to naročito ranjivim kategorijama žrtava.

Deca su prepoznata kao posebno ranjiva kategorija žrtava, koja pored mera zaštite koje uživaju sve žrtve krivičnih dela, imaju na raspolaganju i posebne mere kao što su mogućnost audio-vizuelnog snimanja intervjua sa detetom i prihvatljivost takvog snimka u postupku izvođenja dokaza, u skladu sa zakonom; postavljanje privremenog zastupnika u situacijama kada je to neophodno; kao i postavljanje punomoćnika radi ostvarivanja prava deteta na pravnu pomoć i zastupanje. Iako ove garancije postoje još od usvajanja Zakona o maloletnim učiniocima krivičnih dela i krivičnopravnoj zaštiti maloletnih lica, u praksi su uočeni problemi u njihovoj primeni, i tako Strategija naglašava da je u narednom periodu potrebno sagledati doslednu primenu normativnog okvira u praksi, uočiti eventualne nedostatke i utvrditi aktivnosti za prevazilaženje nedostatka; usvojiti izmene i dopune Zakona o maloletnim učiniocima krivičnih dela i krivičnopravnoj zaštiti maloletnih lica; kao i kontinuirano pratiti primenu mera zaštite i podrške deci žrtvama u praksi.

Vlada RS donela je odluku o osnivanju Koordinacionog tela za podršku žrtvama krivičnih dela i svedocima u krivičnim postupcima 22. aprila 2021. godine sa ciljem koordinacije praćenja i unapređivanja podrške žrtvama krivičnih dela i svedocima u krivičnim postupcima, iako je Strategijom bilo predviđeno da će se ovo telo formirati u roku od 30 dana od njenog usvajanja. Zadaci Koordinacionog tela su da prikuplja i analizira podatke o funkcionisanju Nacionalne mreže za podršku žrtvama krivičnih dela i svedocima u krivičnim postupcima; organizuje sastanke sa nadležnim organima, organizacijama civilnog društva, kao i sa akademskom zajednicom radi analize aktuelnih problema i definisanje potencijalnih rešenja; usvaja preporuke za unapređenje rada Nacionalne mreže i njen dalji razvoj, kao i da dostavlja preporuke za postupanje nadležnim institucijama; prati sprovođenje Nacionalne strategije i pratećeg Akcionog plana; da proceni potrebe za njihovim izmena-

ma, kao i da inicira postupke izmene kod nadležnog ministarstva; saraduje sa drugim telima zaduženim za praćenje sprovođenja povezanih strateških dokumenata; da se stara o unapređenju međunarodne saradnje u oblasti podrške žrtvama; kao i da obavlja druge poslove značajne za funkcionisanje i unapređenje Nacionalne mreže.

Sastanak Koordinacionog tela održan je 3. septembra 2021. godine na kom se razgovaralo o načinima izmene normativnog okvira i ojačanja institucionalnog okvira u skladu sa standardima EU, kako bi se sprovela reforma krivičnopravnog sistema u skladu sa ciljevima Nacionalne strategije za ostvarivanje prava žrtava i svedoka krivičnih dela u RS. Pored toga, dogovoreno je da će se Koordinaciono telo sastajati kontinuirano sa ciljem uspešnijeg sprovođenja aktivnosti predviđenih Akcionim planom za period od 2020. do 2022. godine.

C) KOORDINACIJA

♦ SAVET ZA PRAVA DETETA VLADE REPUBLIKE SRBIJE

CPD nije imao saznanja da je Savet formiran do zvaničnog poziva za učešće direktorke CPD na konstitutivnoj sednici koji je upućen sredinom jula 2021. godine. Posebno je zabrinjavajuće što Savet nije imao nijednu aktivnost od momenta nastupanja krize izazvane pandemijom KOVID-19 u martu prošle godine do formiranja novog saziva Saveta.

Konstitutivna sednica Saveta održana je 21. jula 2021. godine i tom prilikom su razmatrani zadaci Saveta i ukazano je na neke od glavnih problema sa kojima se susreću deca i mladi u Srbiji. Naglašeno je da će u fokusu rada Saveta biti zabrana dečjeg rada i problem digitalnog nasilja. Direktorica CPD ukazala je na nepostojanje jasno definisane i koordinisane politike u oblasti prava deteta i podsetila prisutne da je prethodni Nacionalni plan akcije za decu prestao da važi 2015. godine i da je neophodno

izraditi novu nacionalnu strategiju. Takođe, istakla je važnost usvajanja sveobuhvatnog Zakona o pravima deteta i Zaštitniku prava deteta, koji bi uneo usaglašavanje postojećih zakonskih tekstova sa ratifikovanim međunarodnim ugovorima i obezbedio nezavisni mehanizam, koji bi promovisao, unapređivao, koordinisao i kontrolisao ostvarivanje prava deteta u Srbiji.

Za rad ovog tela, koji su ranije podržavali MRZBSP i Kabinet ministra bez portfelja zaduženog za demografiju i populacionu politiku, nisu bila obezbeđena posebna budžetska sredstva, niti je angažovano posebno osoblje. Revidiranim AP za Poglavlje 23 iz jula 2020, predviđen je budžet za rad Saveta u iznosu od 18.528 EUR za period od 2020. do 2022. godine. Ostaje otvoreno pitanje da li će predviđeni budžet biti dovoljan za obezbeđivanje odgovarajućih ljudskih i tehničkih resursa, što je jedan od preduslova za efikasno funkcionisanje ovog tela.

• ODBOR ZA PRAVA DETETA NARODNE SKUPŠTINE

U posmatranom periodu održana je jedna sednica Odbora za prava deteta Narodne skupštine, a od početka godine ukupno 5.

Druga sednica Odbora za prava deteta održana je 19. aprila 2021. godine, na kojoj je formirana Radna grupa za inicijative, peticije, predstavke i predloge s obzirom na to da se značajan broj građana obraća Odboru. Takođe, članovi Odbora su informisani da se pored izmena i dopuna Porodičnog zakona, u Ministarstvu za brigu o porodici i demografiju radi i na Nacrtu zakona o pravima deteta i Zaštitniku prava deteta.

Treća sednica organizovana je 27. maja 2021, a članovi Odbora su se informisali o radu Ministarstva za brigu o porodici i demografiji i upoznali sa činjenicom da se radi na pripremi Nacrta zakona o izmenama i dopunama Zakona o finansijskoj podršci porodicama sa decom, Porodičnog zakona i Zakona o pravima deteta, kao i sa činjenicom da

je formiran Savet za prava deteta na čijem je čelu ministar Ratko Dmitrović. Odbor je usvojio Izveštaj o radu Ministarstva za brigu o porodici i demografiju koji obuhvata informacije o radu u dva perioda, od oktobra do decembra 2020. godine i od januara do marta 2021. godine.

Na četvrtoj sednici održanoj 21. juna 2021. godine, članovi Odbora razmatrali su Predlog zakona o izmenama i dopunama Zakona o finansijskoj podršci porodici sa decom koji je jednoglasno usvojen.

Peta sednica, na kojoj je razmotreno obeležavanje meseca roditeljstva (jul), održana je 30. juna 2021. godine. Članovi su istakli važnost podsticajnog roditeljstva i učenja kroz igru. Poseban akcenat je stavljen na podršku roditeljstvu i naglašeno je da podrška roditelja treba da se vrši na lokalnom nivou.

Na šestoj sednici Odbora za prava deteta organizovanoj 29. jula 2021. godine, razmatrane su i prihvaćene Informacije o radu Ministarstva za brigu o porodici i demografiju od aprila do juna 2021. godine.

Krajem jula, CPD se obratio Odboru za prava deteta sa molbom da predstavnica CPD-a prisustvuje na sednici Odbora, istakavši da bi učešćem mogla doprineti aktivnostima Odbora usmerenim na poboljšanje položaja dece s obzirom na to da CPD ima dugogodišnje iskustvo u praćenju primene Konvencije o pravima deteta UN i stanja u oblasti prava deteta u Srbiji. Krajem avgusta, CPD je telefonskim putem obavešten da će molba biti prosleđena predsedniku Odbora i da postoji mogućnost da se najpre organizuje tematska sednica, na kojoj bi CPD imao mogućnost da predstavi neko od svojih nedavno sprovedenih istraživanja, kao npr. „Prava deteta na zdravu životnu sredinu u Republici Srbiji“.

• SAVET ZA PRAĆENJE I UNAPREĐENJE RADA ORGANA KRIVIČNOG POSTUPKA I IZVRŠENJA KRIVIČNIH SANKCIJA PREMA MALOLETNICIMA

Savet za maloletnike se nije sastajao u periodu izveštavanja, a u prvom kvartalu 2021. godine održao je dve sednice i jedan radni sastanak. Na prvoj sednici koja je održana 1. februara 2021. godine, članovi Saveta su razmatrali i usvojili predlog da se Savet obrati medijima zbog senzacionalističkog načina izveštavanja o deci, kojim se neretko krše prava deteta. U vezi s tim, Savet je uputio otvoreno pismo Regulatornom telu za elektronske medije, udruženjima novinara Republike Srbije, javnom servisu Srbije, medijima sa nacionalnom frekvencijom, kao i elektronskim i štampanim medijima Srbije, apelujući na potrebu za promenom prilikom izveštavanja u javnim sredstvima informisanja o događajima gde su i deca akteri, pa tako i o postupcima gde su deca učesnici bilo kao svedoci, žrtve ili učinioci krivičnih dela. Izveštavanje sa negativnom konotacijom dovodi do stigmatizacije dece, sekundarne i tercijalne viktimizacije. Takođe, ovakav način izveštavanja loše utiče na razvoj dece.

Da je povreda prava i interesa deteta u izveštavanju medija čest slučaj, potvrđuje i pokretanje postupka Zaštitnika građana o povredi prava deteta i otkrivanja identiteta žrtava, u kom je utvrđena povreda ovih prava.

Dalje, na drugoj sednici, održanoj 1. marta 2021. godine, bio je razmatran nacrt Izveštaja o radu Saveta i diskutovano se o potencijalnim temama za sastanak sa REM-om i materijalima koji će im biti dostavljeni, kao i potreba ažuriranja internet stranice Saveta.

Na radnom sastanku, održanom 15. marta 2021. godine, prisutni članovi Saveta su razmatrali i usaglasili oko agende za predstojeći sastanak sa REM-om, planiranim za 29. mart 2021. godine.

Na sednici Saveta održanoj 21. juna 2021. godine, raspravljalo se o aktuelnom radu na izmenama i dopunama

Zakona o maloletnim učiniocima krivičnih dela i krivič-nopravnoj zaštiti maloletnih lica.

• SAVET ZA PRAĆENJE PRIMENE PREPORUKA UN ZA LJUDSKA PRAVA

S obzirom na to da je Ministarstvo za ljudska i manjinska prava i društveni dijalog preuzelo nadležnost Kancelarije za ljudska i manjinska prava u pružanju stručne i administrativno- tehničke podrške za rad Saveta za praćenje primene preporuka UN za ljudska prava, 4. marta 2021. godine, Vlada RS usvojila je izmene Odluke o obrazovanju Saveta za praćenje primene preporuka UN za ljudska prava.

Deseta konstitutivna sednica izmenjenog saziva održana je 15. jula 2021. godine i tom prilikom je usvojen plan rada Saveta za period od juna 2021. do juna 2022. godine i odlučeno je da se izmenjeni Pravilnik o radu Saveta usvoji na narednoj sednici Saveta. Pored toga, dogovoreno je da se Plan za praćenje primene preporuka UN stavi na uvid javnosti radi davanja sugestija za njegovo unapređenje (od 19. jula do 6. avgusta 2021. godine). Koalicija za monitoring prava deteta dostavila je komentare na Plan 6. avgusta 2021. godine davajući pregled trenutnog stanja u oblasti prava deteta sa osvrtom na uočene nedostatke u Planu.

Jedanaesta sednica Saveta organizovana je 29. septembra 2021. godine i tom prilikom direktorka CPD-a ukazala je na značaj formiranja tematske grupe za podršku izradi periodičnog izveštaja o primeni Konvencije o pravima deteta što je podržano od strane članova Saveta.

• SAVET ZA SPROVOĐENJE AKCIONOG PLANA ZA POGHLAVLJE 23

U okviru procesa evropskih integracija, Savet za sprovođenje Akcionog plana za Poglavlje 23 prati primenu aktivnosti

sadržanih u Akcionom planu, pokreće mehanizam ranog uzbuđivanja u slučaju zastoja i drugih problema u realizaciji i koordinira procese izveštavanja. Ministarstvo pravde Republike Srbije obavestilo je 5. juna 2020. godine Radnu grupu Nacionalnog konventa o Evropskoj uniji za Poglavlje 23 o završetku konsultativnog procesa povodom izmene Akcionog plana za Poglavlje 23. Radnoj grupi dostavljen je Izveštaj o javnim konsultacijama sa NKEU koji se odnosi na drugi ciklus konsultacija, a po zahtevu grupe i poslednja verzija Akcionog plana za Poglavlje 23. Međutim, za radnu grupu izrazito je zabrinjavajući odnos prema razmatranju komentara na deo Akcionog plana za Poglavlje 23 koji se odnosi na pravosuđe. Iako je prikazan veliki procenat prihvaćenosti predloga, pojedini bitni predlozi nisu u celosti uneti u novi tekst Akcionog plana ili nisu adekvatno uneti, čime se menja njihova suština. Kao pozitivan rezultat javnih konsultacija ističe se usvajanje velikog broja komentara civilnog društva i unapređenje aktivnosti koje se odnose na slobodu medija, zabranu diskriminacije i procesne garancije. Dodatno, kada je reč o komentarima civilnog društva za deo koji se odnosi na borbu protiv korupcije, procenat komentara koji nisu prihvaćeni je skoro 70%.

U skladu s tim, pozvano je Ministarstvo pravde da razmotri komentare Radne grupe NKEU za Poglavlje 23 za delove dokumenta koji se odnose na pravosuđe i borbu protiv korupcije, posebno u pogledu izrade teksta amandmana na deo Ustava o pravosuđu i dobijanje mišljenja Venecijanske komisije, pristupa informacijama od javnog značaja i prevencije korupcije u javnim nabavkama.

Revidirani Akциони plan za Poglavlje 23 - pravosuđe i osnovna prava, usvojen u julu 2020. godine, daje presek stanja prava deteta u RS i definiše aktivnosti koje će se sprovesti sa ciljem unapređenja prava deteta, kao što je jačanje Saveta za prava deteta, Saveta za maloletnike i druge aktivnosti u oblasti socijalne zaštite, pravosuđa po meri deteta i dr.

Podgrupa za pravosuđe Radne grupe Nacionalnog konventa o Evropskoj uniji za Poglavlje 23 objavila je u aprilu

saopštenje "Bez suštinske promene ponašanja javnih funkcionera i poslanika nema vladavine prava", a povodom niza aktivnosti Vlade na formalnom sprovođenju Akcionog plana za Poglavlje 23, upozoravajući da isključivo formalno ispunjavanje merila bez suštinske promene ponašanja, ne dovede do unapređivanja vladavine prava i poštovanja principa podele vlasti.

Dalje, u maju je zaključena javna rasprava o Nacrtu Zakona o Zaštitniku građana, čije usvajanje je predviđeno Akcionim planom za Poglavlje 23, radi jačanja nezavisnosti i efikasnosti rada ove institucije, a u skladu sa međunarodnim preporukama. Pre toga, predstavnici RG NKEU za Poglavlje 23, YUKOM i Beogradski centar za ljudska prava smatrali su da je pre usvajanja Nacrta zakona o Zaštitniku građana od strane Vlade, bitno da Ministarstvo državne uprave i lokalne samouprave obrazloži potpuno novi Nacrt zakona, zbog čega su organizovali Diskusiju o Nacrtu zakona o Zaštitniku građana.

Na inicijativu nekoliko članica, RG NKEU za Poglavlje 23 uputila je 14. juna 2021. godine, pismo predsedniku Narodne skupštine i predsednici nadležnog Odbora za ustavna pitanja i zakonodavstvo povodom predstojećeg rada Odbora na utvrđivanju akta amandmana na Ustav u delu koji se odnosi na pravosuđe.

Javna rasprava o izmenama i dopunama Zakona o slobodnom pristupu informacijama od javnog značaja, trajala je do srede, 16. juna 2021. godine. U Nacrtu koji je objavio MDULS prepoznata su rešenja koja mogu značajno da utiču na nivo ostvarenog prava javnosti, a dve članice Radne grupe NKEU za Poglavlje 23, Partneri za demokratske promene i Transparentnost Srbija su zajedno sa Koalicijom za slobodu pristupa informacijama **izradile predloge i komentare za izmene Nacrta**. Kako bi inicijativa imala bolji efekat, pomenuti predlozi dostavljeni su MDULS-u 16. juna 2021. godine, u ime Radne grupe NKEU za Poglavlje 23.

Sredinom jula 2021. godine NKEU organizovao je doručak sa medijima sa ciljem predstavljanja pojedinih glavnih

nalaza Knjige preporuka za 2020. godinu u kojoj su izneti rezultati rada nekoliko radnih grupa, a koja je izdata uoči godišnjeg izveštaja Evropske komisije koji se očekuje na jesen.

U septembru su radne grupe NKEU za Poglavlja 23 – Pravosuđe i osnovna prava i 24 – Pravda, sloboda, bezbednost uputile zahtev nadležnom ministarstvu **da produži javnu raspravu o Nacrtu zakona o unutrašnjim poslovima i učestvuje u dijalogu o Nacrtu na zajedničkoj sednici sa NKEU**. Tom prilikom su istakle da je Nacrt pomenutog zakona bez najave objavljen na sajtu MUP-a krajem avgusta, i da je javna rasprava trajala svega 20 dana što je zakonom minimalno predviđen period. Ujedno su naglasile da Nacrt sadrži brojne odredbe koje će, ukoliko ostanu nepromenjene, ugroziti zagarantovana prava građana i njihovu bezbednost, umanjiti javnost rada policije, uticati na njen integritet i očuvati politički uticaj koji je glavna prepreka uspostavljanju operativne autonomije policije.

D) RASPODELA SREDSTAVA

U posmatranom periodu nije došlo do napretka u ovoj oblasti. I dalje je samo delimično moguće pratiti alokaciju sredstava za decu i porodice sa decom u budžetskom sistemu. Godinama je u upotrebi funkcionalna klasifikacija, ali i dalje postoje problemi, posebno na lokalnom nivou, u primeni ove klasifikacije, prevashodno kada je u pitanju kategorija socijalne zaštite. Programsko budžetiranje uvedeno je 2015. godine, na nacionalnom i lokalnom nivou. Na nacionalnom nivou, postoji program Porodičnopravna zaštita, a na lokalnom, programska aktivnost Podrška deci i porodicama sa decom, dok je na oba nivoa formiran sektor Obrazovanja. Propisani su indikatori za praćenje učinaka, ali su neophodna poboljšanja klasifikacije i indikatora, pre svega na lokalnom nivou. Stalna konferencija gradova i opština pripremila je predlog programske klasifikacije socijalne zaštite i obrazovanja sa detaljno razrađenim in-

dikatorima učinka koji u potpunosti omogućavaju praćenje adekvatnosti, efikasnosti i pravičnosti, ali Ministarstvo finansija još uvek nije usvojilo ovaj predlog.

Trenutno ne postoji praksa participativnog budžetiranja. Ne postoji praksa javnog planiranja budžeta za decu. Takođe, ne postoji izrađena metodologija niti praksa sveobuhvatne procene budžetskih potreba za decu.

E) PRIKUPLJANJE PODATAKA

Šesti ciklus MICS istraživanja (MICS 6) u Srbiji sprovedeno je od septembra do novembra 2019. godine, a rezultati su objavljeni 27. oktobra 2020. godine.

Cilj ovog istraživanja jeste da se pomogne u obezbeđivanju pokazatelja koji ne postoje u administrativnim izvorima i podacima iz drugih istraživanja. Ovim istraživanjem su prikupljeni različiti pokazatelji o položaju, pre svega, žena i dece, zatim o položaju porodica, marginalizovanih grupa stanovništva, itd.

Istraživanje je sprovedeno kroz zajedničku saradnju Delegacije EU u Srbiji, UNFP-a, UNICEF-a i RZS-a.

F) NEZAVISNO PRAĆENJE

S obzirom na to da je MRZBSP pripremila Nacrt Zakona o pravima deteta i Zaštitniku prava deteta, u narednom periodu treba obratiti posebnu pažnju na to da se u slučaju usvajanja ovog zakona i uspostavljanja institucije Zaštitnika prava deteta, obezbedi i nezavisnost ovog tela koje bi imalo na raspolaganju adekvatne ljudske, tehničke i finansijske resurse potrebne za njegovo samostalno funkcionisanje, kako bi deca zaista imala svog zaštitnika kao instituciju kojoj mogu da se obraćaju samostalno u

postupku i na način prilagođen deci, u skladu sa međunarodnim standardima.

G) ŠIRENJE INFORMACIJA, PODIZANJE SVESTI I OBUKA

U pojedinim oblastima se kroz različite projektne aktivnosti sprovode programi za podizanje svesti i obuke koje se odnose na Konvenciju o pravima deteta, kao i medijske kampanje, ali i dalje to nije urađeno na sistemskom nivou, a pojedine grupe dece su ili potpuno izostavljene ili nemaju pristup ovim materijalima i nisu svesne svojih prava sadržanih u Konvenciji o pravima deteta.

3. DEFINICIJA DETETA

U zakonodavstvu Srbije nema opštevažeće definicije deteta - ona se može izvesti posredno iz člana 37 Ustava i člana 11 Porodičnog zakona, kojima je predviđeno da se punoletstvo stiče sa navršenih 18 godina. Ovo pitanje je neophodno regulisati sveobuhvatnim Zakonom o pravima deteta i Zaštitniku prava deteta.

Nacrt Zakona o pravima deteta i Zaštitniku prava deteta predviđa da je dete svako ljudsko biće od rođenja do navršenih 18 godina, te da osoba mlađa od 18 godina zadržava status deteta i ostvaruje prava po ovom zakonu, bez obzira na sticanje posebnih prava i obaveza na osnovu drugih zakona i odluka nadležnih organa, uvek kada je to u njegovom/njenom najboljem interesu.

4. OPŠTI PRINCIPI

• NEDISKRIMINACIJA

Diskriminacija i neprihvatanje različitosti i dalje su široko rasprostranjeni u našem društvu, a nedostatak kampanji za podizanje svesti javnosti o ovim temama kao posledicu ima i dalje izražene negativne stavove prema pripadnicima pojedinih ranjivih grupa, kao što su romska deca, deca sa smetnjama u razvoju, deca pripadnici nacionalnih manjina, deca izbeglice i tražioci azila, deca u uličnim situacijama, deca pripadnici LGBTI, deca u udaljenim ruralnim područjima, ali i druge grupe dece (deca učinioci krivičnih dela, deca zaražena HIV/AIDS-om), kao da i dalje ne postoji efikasan mehanizam koji bi adresirao ova pitanja. Deca u ruralnim oblastima još uvek nemaju pristup kvalitetnom obrazovanju i adekvatnoj zdravstvenoj zaštiti.

Postojeći propisi o zabrani diskriminacije se nedovoljno primenjuju. Formirana je radna grupa za pripremu nove antidiskriminacione strategije, ali još uvek nije poznat plan i dinamika njenog rada. Takođe, potrebno je uspostaviti mehanizam, odnosno doneti akt kojim bi deci bilo omogućeno da u slučajevima diskriminacije samostalno podnose pritužbe povereniku za zaštitu ravnopravnosti.

Nacrt Zakona o pravima deteta i Zaštitniku prava deteta sadrži sveobuhvatnu odredbu o pravu na nediskriminaciju i predviđa da je zabranjena neposredna i posredna diskriminacija deteta ili grupe dece, njihovih roditelja, staratelja, hranitelja, članova detetove porodice i detetu bliskih lica, koja se zasniva na rasi, boji kože, precima, državljanstvu, nacionalnoj pripadnosti ili etničkom poreklu, jeziku, verskim ili političkim ubeđenjima, polu, rodnom identitetu, seksualnoj orijentaciji, imovnom stanju, rođenju, genetskim osobenostima, zdravstvenom stanju, invaliditetu, bračnom i porodičnom statusu, osuđivanosti, starosnom dobu, izgledu, članstvu u političkim, sindikalnim i drugim

organizacijama i drugim stvarnim, odnosno pretpostavljenim ličnim svojstvima deteta, njegovog/njenih roditelja, staratelja ili članova porodice. Takođe, njime je predviđena obaveza organa javne vlasti da preduzmu sve mere kako bi se obezbedila zaštita deteta od svih oblika diskriminacije, njegovih/njenih roditelja, članova njihove porodice, odnosno lica koja se o detetu staraju ili detetu bliskih lica, kulturne ili etničke grupe kojoj dete pripada.

Zakon o zabrani diskriminacije naglašava da svako dete ima jednaka prava i zaštitu u porodici, društvu i državi bez obzira na lična svojstva koja poseduje, ili lična svojstva roditelja, staratelja ili članova porodice. Diskriminacija deteta po bilo kom osnovu - zdravstvenom stanju, invaliditetu, seksualnoj orijentaciji, rodnom identitetu, polnim karakteristikama, etničkom poreklu, nacionalnoj pripadnosti, bračnom, odnosno vanbračnom rođenju je zabranjena, kao i javno pozivanje na davanje prednosti deci jednog pola u odnosu na decu drugog pola, kao i pravljenje razlike prema zdravstvenom stanju, invaliditetu, seksualnoj orijentaciji, rodnom identitetu, polnim karakteristikama, etničkom poreklu, nacionalnoj pripadnosti, imovnom stanju, profesiji i drugim obeležjima društvenog položaja, aktivnostima, izraženom mišljenju ili uverenju detetovih roditelja, odnosno staratelja i članova porodice.

Na konstitutivnoj sednici Saveta za prava deteta Vlade RS, održanoj u julu, poverenica za zaštitu ravnopravnosti je najavila da će Poverenik za zaštitu ravnopravnosti uskoro objaviti poseban izveštaj o diskriminaciji dece u Srbiji. Važno je podsetiti da je prethodni [izveštaj](#) objavljen davne 2013. godine.

• NAJBOLJI INTERESI DETETA

U **Porodičnom zakonu** princip najboljeg interesa deteta nije na adekvatan način normativno konkretizovan i procesno operacionalizovan, tako da su njegovi praktični dometi nejasni i fluidni. Tako na primer, u Porodičnom zakonu najbolji interes deteta nije koncipiran kao samostalno sup-

stancijalno pravo deteta, zbog čega se postojanje ovog prava posredno izvodi, odnosno samo pravo proizlazi iz dužnosti onih koji donose odluke koje se tiču deteta da to čine u najboljem interesu deteta.

Nedostaje i izričito pravilo koje naglašava da najbolji interes deteta ima prioritet, odnosno da je od prvenstvenog značaja u odnosu na druge faktore koji se uzimaju u obzir prilikom odluka koje donose nadležni organi.

U Porodičnom zakonu takođe nisu uspostavljene adekvatne procesne garancije koje bi obezbedile pravilnu proceduru i utvrđivanje najboljeg interesa deteta. U pravnoj praksi glavna karakteristika primene principa najboljeg interesa deteta u sudskim i upravnim postupcima koji se tiču deteta jeste diskrecioni model, što je posledica nepostojanja propisa koji regulišu način i procedure koje se primenjuju u proceni i utvrđivanju najboljeg interesa deteta. Nedostaju propisi o ključnim elementima za procenu najboljih interesa deteta, nije propisana dužnost donosilaca odluka da u odluci koju donose detaljno obrazlože svaki svoj korak u proceni i utvrđivanju najboljeg interesa deteta.

U tom smislu, potrebno je izvršiti odgovarajuće izmene Porodičnog zakona, na kojima je tokom 2018. godine radila ekspertska radna grupa koju je formiralo MRZBSP, nakon čega je rad na ovom pitanju obustavljen. Organizacijama civilnog društva bio je upućen javni poziv Ministarstva za brigu o porodici i demografiju za članstvo u Posebnoj radnoj grupi za izradu teksta Nacrta zakona o izmenama i dopunama Porodičnog zakona sa rokom prijave do 4. juna 2021. godine, tako da su u novoformiranoj posebnoj RG zastupljeni i predstavnici civilnog sektora. Posebna RG održala je dva sastanka u julu i septembru 2021.

Na prvom sastanku Posebne radne grupe za izradu Nacrta zakona o izmenama i dopunama Porodičnog zakona predstavljene su polazne osnove na kojima će raditi RG i ukazano je na to da je predviđeno definisanje pojma najboljeg interesa deteta. Ostaje da se vidi koje zakonsko rešenje će se naći u Nacrtu zakona.

Što se tiče **Nacrta Zakona o pravima deteta i Zaštitniku prava deteta**, predviđeno je da su u svim radnjama koje se tiču deteta i odlukama koje se u vezi sa tim donose, organi javne vlasti, pravna i fizička lica dužni da postupaju rukovođeći se najboljim interesima deteta. U utvrđivanju najboljih interesa deteta, organi javne vlasti, pravna i fizička lica dužni su da utvrde mišljenje deteta i da mu posvete dužnu pažnju, imajući u vidu uzrast i zrelost deteta.

U tekstu Nacrta propisuje se i niz elemenata na osnovu kojih se utvrđuje najbolji interes deteta i predviđa obaveza organa javne vlasti da uspostave posebne standarde za procenu i utvrđivanje najboljih interesa deteta u oblastima iz svoje nadležnosti, kao i da u tu svrhu po potrebi pribavljaju nezavisno stručno mišljenje, a obavezno u situacijama kada o tome šta je najbolji interes deteta postoji spor.

Ovom odredbom je potrebno predvideti i dužnost donosilaca odluka da u odluci detaljno obrazlože svoje korake u proceni i utvrđivanju najboljeg interesa deteta, te propisati dužnost suda/upravnog organa da u obrazloženju odluke navede sve činjenice i okolnosti u kojima se dete nalazi, elemente koji su bili relevantni za procenu najboljih interesa deteta, sadržaj svakog elementa i način na koji je sagledan njihov međusobni odnos, kao i procenu mogućeg pozitivnog i negativnog uticaja odluke na dete.

• PRAVO NA ŽIVOT, OPSTANAK I RAZVOJ

Nacrtom Zakona o pravima deteta i Zaštitniku prava deteta predviđa se da svako dete ima pravo na život i razvoj u zdravoj i bezbednoj sredini, kao i da organi javne vlasti imaju obavezu da podržavaju stvaranje i obezbeđivanje sigurnog i zdravog socijalnog okruženja. Takođe, predviđeno je da svako dete ima pravo na pristup merama koje mu omogućavaju da razvije svoj puni potencijal, a organi javne vlasti obavezu da obezbede svoj deci najviši mogući životni standard i zaštitu od svih oblika nasilja, zlostavljanja i zanemarivanja, eksploatacije, upotrebe narkotika, duvana, alkohola i drugih štet-

nih supstanci, kao i od izlaganja pornografiji i drugim štetnim informacijama, zaštitu bezbednosti, uključujući i bezbednost kretanja, zaštitu od svih drugih uticaja štetnih po razvoj deteta, uključujući štetne tradicionalne, kulturne i religijske prakse.

• POŠTOVANJE MIŠLJENJA I STAVOVA DETETA - PRAVO NA PARTICIPACIJU

Pojedina zakonska rešenja koja se tiču prava deteta na participaciju nisu u skladu sa standardima Konvencije o pravima deteta. Pre svega, pravo deteta na slobodno izražavanje mišljenja nije garantovano kao opšte pravo deteta i nema nijedne odredbe kojom se izričito propisuje dužnost roditelja, nastavnika, zdravstvenih radnika i zaposlenih u drugim institucijama, u kojima dete ostvaruje svoja prava, da detetu pruže sve potrebne informacije kako bi ono napravilo adekvatan izbor. Takođe, ne postoje ni odredbe koje bi obavezivale roditelje i zaposlene u državnim institucijama da detetu omoguće izražavanje mišljenja koje će uzeti u obzir i posvetiti mu dužnu pažnju. Posebno negativne efekte izaziva propust zakonodavca da normativno konkretizuje pravo deteta na slobodno izražavanje mišljenja u odnosu na ona pitanja iz svakodnevnog života u kojima se uobičajeno odlučuje u okviru porodice.

Iako se o najvećem broju pitanja koja se tiču deteta odlučuje upravo u porodici, nijednom odredbom Porodičnog zakona nije predviđena obaveza i odgovornost roditelja da detetu pruže relevantne informacije povodom važnih odluka koje odrasli članovi porodice donose, da mu omoguće izražavanje mišljenja o svim aspektima tih odluka i da mišljenje koje je dete izrazilo uzmu u obzir prilikom donošenja tih odluka.

Odredbama Porodičnog zakona nije izričito propisano da dete ima pravo, ali ne i dužnost, da izrazi svoje mišljenje, niti je nametnuta obaveza sudu, odnosno upravnom organu, da o tome obavesti dete. U Porodičnom zakonu ne postoje upućujuća pravila u pogledu tehnika koje sud

treba da primeni prilikom utvrđivanja mišljenja deteta, u situacijama kada dete neposredno izražava mišljenje pred sudom.

U tom smislu, potrebno je izvršiti odgovarajuće izmene Porodičnog zakona. Tako je, polaznim osnovama, predstavljanim na prvom sastanku prethodno formirane Posebne radne grupe za izradu Nacrta zakona o izmenama i dopunama Porodičnog zakona, predviđeno pravo deteta da izrazi svoje mišljenje u postupcima koja ga se tiču, bez obzira na uzrast.

Nacrtom Zakona o pravima deteta i Zaštitniku prava deteta predviđeno je da svako dete, bez obzira na uzrast, ukoliko to želi, ima pravo da slobodno izrazi svoje mišljenje o svim pitanjima koja ga se tiču, kao i to da organi javne vlasti, pravna i fizička lica u svim sudskim, upravnim i drugim postupcima u kojima se odlučuje o pravima deteta ili čiji ishod bi mogao da utiče na njegova prava, pribavljaju mišljenje deteta koje je prethodno u punom obimu informisano na njemu/njoj razumljiv način.

Takođe, ovaj nacrt predviđa da se detetu mora obezbediti da u ovim postupcima izrazi svoje mišljenje neposredno ili preko zastupnika, uz podršku školskog psihologa, stručnjaka organa starateljstva, porodičnog savetovališta ili druge odgovarajuće ustanove ili organizacije i u prisustvu lica koje samo izabere, osim ako je to u suprotnosti sa najboljim interesima deteta.

Iako je pravo deteta na mišljenje i uvažavanje mišljenja, kao individualno pravo svakog deteta, dobro regulisano ovim nacrtom, širim tumačenjem člana 12 Konvencije o pravima deteta dolazi se do pitanja participacije dece u javnom životu, kao i potrebe da organi javne vlasti konsultuju decu u kreiranju javnih politika. Zato je ovom zakonu potrebno dodati odredbu koja bi regulisala i pravo dece kao grupe da u različitim prilikama i različitim okruženjima izraze svoje mišljenje i na taj način budu aktivni akteri u porodici i društvu, odnosno u privatnom i javnom životu.

5. GRAĐANSKA PRAVA I SLOBODE

Nacrt Zakona o pravima deteta i Zaštitniku prava deteta sadrži celo poglavlje posvećeno građanskim pravima i slobodama i predviđa čitav niz prava, kao što su: pravo na lični i porodični identitet, pravo na očuvanje identiteta, pravo na privatnost, pravo na slobodu izražavanja, pravo na slobodu mišljenja, savesti i veroispovesti, pravo na slobodu udruživanja i pravo na pristup informacijama.

U prethodnom periodu nije došlo do unapređenja primene propisa koji osiguravaju upis deteta u matične knjige odmah po rođenju, u slučaju da roditelji ne poseduju lična dokumenta i u vezi sa pokretanjem postupka za utvrđivanje državljanstva dece čiji su roditelji bez državljanstva ili čije državljanstvo nije poznato. Potrebno je unaprediti i sistem prikupljanja podataka koji se odnose na slučajeve dece čiji su roditelji bez državljanstva, a naročito tražilaca azila i migranata.

6. NASILJE NAD DECOM

• TELESNO KAŽNJAVANJE DECE

Izričita zabrana telesnog kažnjavanja dece i dalje nije predviđena zakonom. Postoje najave da će Posebna radna grupa za izradu teksta Nacrta zakona o izmenama i dopunama Porodičnog zakona predložiti izmene i dopune ovog zakona sa ciljem uvođenja eksplicitne zabrane telesnog kažnjavanja dece u svim sredinama. Takođe, uz uvođenje izričite zabrane u svim okruženjima, potrebno je preduzeti i niz mera u cilju promocije pozitivnih, nenasilnih i participativnih načina vaspitanja i disciplinovanja deteta kroz kampanje podizanja svesti u javnosti o štetnim efektima prakse telesnog kažnjavanja dece.

Što se tiče **Nacrta Zakona o pravima deteta i Zaštitniku prava deteta**, celo poglavlje ovog zakona je posvećeno pravu deteta na zaštitu od svih oblika nasilja. Propisana je izričita zabrana svakog oblika nasilja, zlostavljanja, zanemarivanja, iskorišćavanja, prodaje ili trgovine decom. Predviđena je definicija nasilja nad detetom pod kojom se podrazumeva svaki oblik fizičkog ili mentalnog nasilja, povređivanja ili zlostavljanja, uključujući svaki oblik telesnog disciplinovanja deteta, zapostavljanja ili nemarnog postupanja, maltretiranja ili bilo koji oblik i metod iskorišćavanja, trgovinu ili prodaju deteta. Predviđena je i zabrana mučenja (tortura) i lišavanja slobode koje predstavlja meru poslednjeg izbora kada alternativne mere nisu moguće ili nisu dale rezultate i primenjuje se isključivo radi zaštite deteta, drugih lica i javne bezbednosti i radi rehabilitacije deteta u najkraćem mogućem vremenu i uz periodične provere i pravo na žalbu. Predviđena je i izričita zabrana telesnog kažnjavanja i data je definicija ovakvog postupanja. Prilikom definisanja ove norme, potrebno je rukovoditi se Opštim komentarom 8 Komiteta za prava deteta o pravu deteta na zaštitu od telesnog kažnjavanja i ostalih okrutnih ili ponižavajućih oblika kažnjavanja.

Predviđene su i posebne mere zaštite deteta od nasilja, naročito kada je dete žrtva bilo kog oblika nasilja, zlostavljanja, zanemarivanja, eksploatacije, prodaje ili trgovine decom, izloženo diskriminatorskom ili stigmatizirajućem postupanju organa javne vlasti, fizičkog ili pravnog lica, uključeno u štetne prakse opasne po život, lišeno porodičnog staranja, u sukobu sa zakonom, lišeno slobode ili izloženo drugim ograničenjima svojih prava i sloboda ili se nalazi u drugim situacijama koje su ili mogu biti rizične za njegov pravilan razvoj i njegovu dobrobit.

Predviđene su i mere planiranja i preventivne mere i obezbeđivanje stalno dostupnih i besplatnih službi podrške deci u slučaju potrebe za posebnim merama zaštite, kao što su telefonska ili internet linija za pomoć. Takođe, organi javne vlasti treba da obezbede kontinuiranu obuku o faktorima rizika po zdravlje i bezbedan život i razvoj deteta, merama prevencije i posebnim merama zaštite od nasilja za decu, roditelje, staratelje, hranitelje, usvojitelje i druga fizička lica koja podižu i neguju dete, kao i za zaposlene koji rade sa decom.

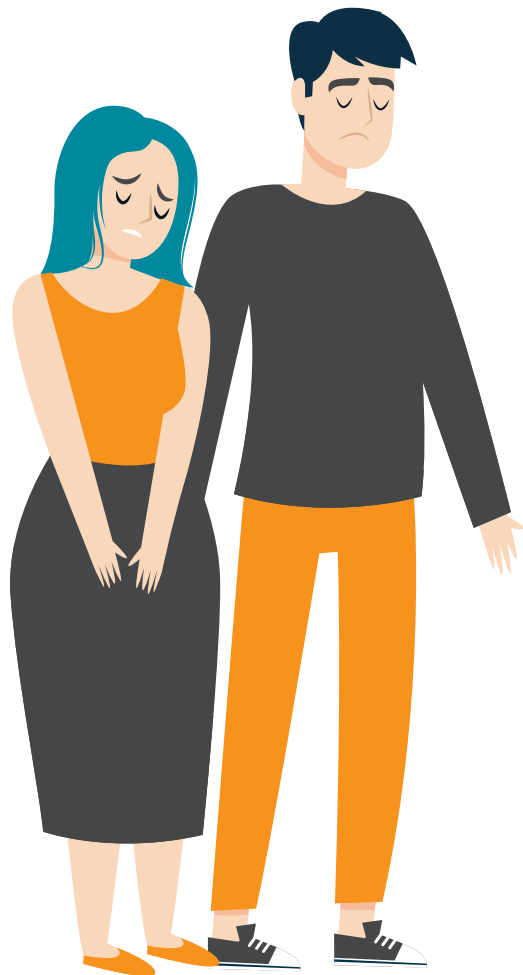
• NASILJE NAD DECOM SA SMETNJAMA U RAZVOJU NA REZIDENCIJALNOM SMEŠTAJU

Poseban problem i dalje predstavlja nasilje nad decom sa smetnjama u razvoju na rezidencijalnom smeštaju koja su segregisana, nemaju dovoljno socijalnih interakcija sa drugom decom u lokalnoj zajednici i sopstvenim porodicama, izložena su zanemarivanju, ograničavanju privatnosti, a ponekad i potencijalno neadekvatnim medicinskim tretmanima bez informisanog pristanka. Potrebno je da deca koja se nalaze u institucijama ili im je obezbeđeno alternativno zbrinjavanje adekvatnije budu informisana o postojećim mehanizmima koji im omogućavaju da prijave nasilje na jeziku koji dete razume, ali i unapređenje mehanizma za podnošenje žalbe koji je poverljiv, bezbedan i prilagođen detetu.

Izveštaj „Zaboravljena deca Srbije“ koji su 24. juna 2021. godine objavili [Disability Rights International](#) i [Inicijativa](#)

za prava osoba sa mentalnim invaliditetom MDRI-S ukazuje da Srbija nije uspeła da reši pitanje teških kršenja ljudskih prava u institucijama socijalne zaštite u kojima su i dalje prisutni loši uslovi, zlostavljanje, zanemarivanje i nečovečno postupanje.

Izrazito je zabrinjavajuća činjenica da deca sa smetnjama u razvoju čine oko 80% dece u institucijama koja često nisu razdvojena od odraslih osoba. Praksa smeštanja novorođenčadi i dece mlađe od tri godine u institucije je i dalje prisutna, uprkos zabrani smeštaja dece mlađe od tri godine. Rezultati istraživanja ukazuju na to da i dalje ne postoji adekvatna podrška kako bi se obezbedila mogućnost ostajanja u porodici dece sa smetnjama u razvoju i invaliditetom.

Naročito je alarmantan položaj žena i devojčica u institucijama koje su izložene kontroli rađanja bez njihovog znanja i pristanka, što može prikriti sistematsko seksualno zlostavljanje i iskorišćavanje koje se dešava u nekim institucijama. Rezultati istraživanja ukazuju na to da je deci sa smetnjama u razvoju ugroženo pravo na život, pa i ostala zagarantovana prava kao što je pravo na život u porodici, pravo na zdravstvenu zaštitu, pravo na obrazovanje. Takođe, rezultati ukazuju na to da je neophodno zaštititi decu sa smetnjama u razvoju od diskriminacije, torture, drugih vidova zloupotrebe, seksualnog zlostavljanja i uskraćivanja reproduktivnih prava, zaštititi decu od institucionalizacije tokom odrastanja.

• DEČJI BRAKOVİ

Nedavno usvojena Strategija za prevenciju i zaštitu dece od nasilja za period od 2020. do 2023. godine, sa pratećim AP, prepoznaje problem dečjih brakova i ide korak dalje time što pravi jasnu razliku između dečjih, ranih i prinudnih brakova. Definiše ih kao oblike nasilja koji predstavljaju grubo kršenje prava deteta, posebno devojčica, koji su u suprotnosti sa Konvencijom o pravima deteta. Kao jednu od mera u borbi protiv dečjih brakova, Strategija predlaže brisanje odredbe kojom se dozvoljava sklapanje maloletničkog braka uz dozvolu suda, a kao jednu od željenih poromena, Strategija navodi razvoj usluga prevencije, direktne podrške i zaštite dece iz osetljivih grupa među kojima prepoznaje i decu iz romske populacije koja su najčešće žrtve dečjih, ranih i prinudnih brakova. Kako još uvek nije otpočela primena ove strategije, ona ostaje samo „mrtvo slovo na papiru“.

Republika Srbija i dalje nema uspostavljen sistem za praćenje dečjih brakova, niti se podaci o slučajevima vode na osnovu etničke pripadnosti.

Dana 1. jula 2021. godine, održan je VI sastanak Nacionalne koalicije za okončanje dečjih brakova. Tom prilikom, koordinatorica podgrupe za normativno pravni okvir, Gordana Ste-

vanović Govedarica, predstavila je nacrt modela za promenu tri zakona. Konkretno, Koalicija je pripremila inicijativu za izmenu i dopunu člana 81, stav 2 Porodičnog zakona - preporuka je da se predloženom izmenom stava 2 ovog člana, u razloge za potpuno lišenje roditeljskog prava uvedu i ponašanja roditelja kojima se omogućava dečji, rani i prinudni brak, ili se dete na to navodi ili prinuđuje. U inicijativi za izmenu i dopunu člana 197 stav 2 Porodičnog zakona, preporuka je da se dečji prinudni brak tretira kao nasilje u porodici. Pored toga, preporuka je da se u Zakonu o sprečavanju nasilja u porodici u članu 4, nađu i krivična dela predviđena čl. 187 Krivičnog zakonika (prinudno zaključenje braka) i čl. 190 (vanbračna zajednica sa maloletnim licem).

Takođe, Dobrila Marković, ekspertkinja i koordinatorica podgrupe za medijske aktivnosti Nacionalne koalicije, predstavila je kampanju „Detinjstvo, ne brak“, koja je sprovedena na društvenim mrežama u periodu od 9. jula do 2. avgusta 2021. godine.

Tokom septembra, Nacionalna koalicija je održala još dva sastanka, jedan sastanak podgrupe za medije i vidljivost 23. septembra i sastanak podgrupe za normativno-sistemsku podršku 27. septembra 2021. godine. Na sastanku podgrupe za medije i vidljivost, razgovaralo se o efektima kampanje „Detinjstvo, ne brak“ i predlozima za predstojeću konferenciju Nacionalne koalicije. Na sastanku podgrupe za normativno-sistemsku podršku, razgovaralo se o upućenim inicijativama za izmene i dopune Porodičnog zakona, Zakona o sprečavanju nasilja u porodici i Krivičnog zakona, kao i o organizaciji konferencije koja je planirana za decembar ove godine.

• PRAVOSUĐE PO MERI DETETA

Kada je u pitanju nasilje, veoma je važno i unapređivanje sistema pravosuđa po meri deteta, naročito unapređivanje prava dece lišene slobode u ustanovama, razvoj alternativna pritvoru i institucionalnom smeštaju i pružanje podrške deci žrtvama.

7. PORODIČNA SREDINA I ALTERNATIVNA BRIGA

Savet za suzbijanje nasilja u porodici formiran je Odlukom o obrazovanju Saveta 9. jula 2021. godine, a stručnu i administrativno-tehničku podršku mu pruža Ministarstvo pravde. Savet donosi preporuke u cilju poboljšanja koordinisanja nadležnih državnih organa, ustanova i drugih subjekata radi sprečavanja nasilja u porodici i zaštite od nasilja u porodici i u svoj rad može da uključi predstavnike naučnih i drugih stručnih institucija i udruženja čija je delatnost relevantna za zaštitu od nasilja u porodici. Takođe, Savet može da traži podatke, izveštaje, analize od nadležnih državnih organa i ustanova koje je tiču pitanja kojima se Savet bavi.

Prva sednica Saveta za suzbijanje nasilja u porodici u ovom sazivu održana je 13. jula 2021. godine. Tom prilikom predstavljeni su rezultati primene Zakona o sprečavanju nasilja u porodici. Ministarka pravde je naglasila značaj multisektorske saradnje, kao i potrebu za nastavljanjem stručnog usavršavanja predstavnika svih institucija (javnih tužilaca, policijskih službenika, radnika centara za socijalni rad, zdravstvenih i obrazovnih radnika). Takođe, ukazala je na značaj kampanja o podizanju svesti žrtava, stručne i šire javnosti kako bi se povećalo prijavljivanje nasilja u porodici. Cilj aktivnog rada i saradnje je koordinisana, delotvorna zaštita žrtava nasilja u porodici, kako bi se obezbedilo sigurno okruženje i postigla nulta tolerancija na nasilje.

Nije uočen napredak u prethodnom periodu u vezi sa pronalaženjem održivih rešenja u vezi sa **procesom de-institucionalizacije**. Od ključnog značaja je kako će teći proces izmena i dopuna Zakona o socijalnoj zaštiti koji zabranjuje institucionalizaciju dece ispod tri godine starosti i kako će se razvijati intenzivne usluge podrške porodicama sa brojnim i složenim potrebama i specijalizovane usluge neophodne kako za sprečavanje izmeštanja tako i za planiranje povratka deteta u porodicu. Potrebno je i

usvajanje određenih pravilnika - podzakonskih akata koji bi omogućili bolju primenu Zakona o socijalnoj zaštiti.

Republika Srbija se formalno zalaže za ostvarivanje procesa deinstitutionalizacije kojim bi se zaustavilo sistemsko zlostavljanje, alarmantno stanje u praksi pokazuje da nije tako. To potvrđuje i izjava ministarke za rad, zapošljavanje, boračka i socijalna pitanja kojom ukazuje da se planira jačanje kadrovskih i infrastrukturnih kapaciteta ustanova socijalne zaštite, što obuhvata izgradnju i rekonstrukciju postojećih objekata.

Deca sa smetnjama u razvoju i sa invaliditetom i dalje se u velikom broju nalaze u ustanovama - čine skoro 80% od ukupnog broja dece na smeštaju u svim ustanovama za decu i mlade. Kao posledica stigmatizacije i negativnih stavova koji su prisutni dugo godina unazad, veliki broj dece sa smetnjama u razvoju i sa invaliditetom i dalje se u institucije smešta direktno iz porodilišta. Deca sa smetnjama u razvoju na rezidencijalnom smeštaju izložena su neadekvatnim uslovima života i često su segregisana, izložena zanedbanju i nasilju, ograničavanju privatnosti, a ponekad i potencijalno neadekvatnim medicinskim tretmanima bez informisanog pristanka.

Zbog toga je neophodno dosledno sprovesti zabranu smeštanja dece mlađe od tri godine u rezidencijalne ustanove. Imajući u vidu trenutno stanje, potrebno je da se napravi jasan međusektorski plan za ubrzanje procesa deinstitutionalizacije dece, posebno dece sa smetnjama u razvoju koja su nesrazmerno zastupljena u rezidencijalnim ustanovama. Da je neophodno da se usvoji Strategija deinstitutionalizacije, kao i da se deca mlađa od 3 godine ne smeštaju više u ustanove naglašava i Kancelarija za ljudska i manjinska prava u Analizi sprovođenja Preporuka Komiteta za prava osoba sa invaliditetom u Republici Srbiji.

Dok se sva deca ne izmeste iz rezidencijalnih ustanova, neophodno je osigurati poštovanje svih njihovih prava u ustanovama, uključujući i pravo na zaštitu od nasilja i zanedbanja, te dosledno ispitati svaki slučaj nasilja i zanedbanja, utvrditi odgovornost i počinioce adekvatno kazniti.

Strategija unapređenja položaja osoba sa invaliditetom u RS za period od 2020. do 2024. godine usvojena je 5. marta 2020. godine, nakon čega je tek 8. aprila 2021. usvojen i pripadajući Akcioni plan za sprovođenje Strategije u periodu od 2021. do 2022. godine. On predviđa mere i aktivnosti koje doprinose ostvarivanju tri cilja: povećanje društvene inkluzije osoba sa invaliditetom; obezbeđenje uživanja prava osoba sa invaliditetom na poslovnu sposobnost i porodični život bez diskriminacije, nasilja i zlostavljanja; kao i sistemsko uvođenje perspektive invaliditeta u donošenje, realizovanje i praćenje javnih politika.

Javne rasprave o Nacrtu zakona o zaštiti prava korisnika usluga privremenog smeštaja u socijalnoj zaštiti koji omogućava zaštitu prava korisnika usluga kao i njihovo kontinuirano osposobljavanje za samostalan život i ravnopravno učešće u društvu i Predlogu strategije deinstitutionalizacije i razvoja usluga socijalne zaštite u zajednici za period od 2021-2026. godine koja ima za cilj smanjenje broja osoba koje koriste usluge domskog smeštaja, sprovele su se od 28. aprila do 17. maja 2021. godine.

8. OBRAZOVANJE, SLOBODNO VREME I KULTURNE AKTIVNOSTI

• OBRAZOVANJE I INKLUZIVNO OBRAZOVANJE

Početkom 2021. godine nastavljeno je sa radom na izradi Predloga strategije razvoja obrazovanja i vaspitanja u Republici Srbiji do 2030. godine, tako da je organizovana javna rasprava u periodu od 19. februara do 10. marta 2021. godine. Tim povodom organizovane su dve onlajn sesije, a zainteresovane strane su imale mogućnost da dostave primedbe i predloge Ministarstvu prosvete, nauke i tehnološkog razvoja, na osnovu kojih je sačinjen [Izveštaj o sprovedenoj javnoj raspravi](#). Strategija razvoja obrazovanja i vaspitanja 2030. usvojena je 3. juna 2021. godine sa ciljem unapređivanja kvaliteta obrazovanja sa fokusom na učenika i razvoj njegovih kompetencija, kao i primeni savremenih pristupa, metoda i tehnika.

Od osnivanja **Saveta za strateška pitanja i reforme u oblasti obrazovanja** u decembru 2020. godine, Savet se nije sastajao.

Formirana je **Radna grupa koja će raditi na izmenama i dopunama Zakona o udžbenicima**, sa ciljem uvođenja udžbenika od posebnog nacionalnog interesa za osnovnu i srednju školu (Srpski jezik i književnost, Istorija i Geografija). Predviđeno je da će Nacrt izmena i dopuna Zakona o udžbenicima biti pripremljen do kraja marta 2021. godine. Krajem aprila 2021. godine, ministar prosvete, nauke i tehnološkog razvoja saopštio je da je predlog izmena i dopuna Zakona o udžbenicima spreman i da on predviđa uvođenje udžbenika za osnovnu i srednju školu

od posebnog nacionalnog interesa i da se očekuje da će se naći na sednici Vlade u kratkom roku. Međutim, nakon toga nije došlo do usvajanja ovog zakona.

U cilju nastavka reformi, potrebno je jačati kapacitete interresornih komisija, ojačati lokalnu samoupravu da obezbedi usluge potrebne deci, izgraditi dobar model resursnih centra, ispitati i redefinisati uslugu ličnog pratioca, pomoći u kući, pedagoškog asistenta – odnosno ispitati da li su oni u funkciji inkluzije, ojačati kapacitete vaspitača i nastavnika za inkluzivne pedagogije – kroz tekuće programe i u studijskim programima obrazovanja za nastavnike i vaspitače.

Organizacija Ujedinjenih nacija za obrazovanje, nauku i kulturu (UNESCO), početkom marta 2021. godine, objavila je [Izveštaj o globalnom praćenju obrazovanja za 2020. godinu o inkluziji i obrazovanju](#). U izveštaju je prepoznata korist programa asistenta za nastavu Roma. Međutim, naznačeno je da i dalje postoje negativna iskustva Roma, pogotovu siromašnije dece, u pogledu straha od odbijanja vršnjaka i nastavnika. Takođe, okvir praćenja inkluzivnog obrazovanja u Srbiji, koji je pokrenuo UNICEF, ocenjen je kao dobro razrađen okvir pogodan za usvajanje na nacionalnom nivou.

[Istraživanje o uticaju pandemije KOVID-19 na porodice sa decom u Srbiji](#), sprovedeno u aprilu 2020. godine od strane UNICEF-a, ukazuje da je, 99% dece, od 7 do 17 godina, imalo pristup učenju na daljinu. Deca iz ruralnih sredina,

od 13 do 17 godina, imala su češće nemogućnost pristupa učenju na daljinu. Za mlađi uzrast, od 7 do 12 godina, nemogućnost pristupa učenju češće su imala deca iz domaćinstava gde su majka/staratelj nezaposleni. Takođe, postojao je i problem uključivanja dece iz osetljivih grupa u sistem obrazovanja, i tako je prema istraživanju „Praćenje načina učešća i procesa učenja učenika iz osetljivih grupa tokom ostvarivanja obrazovno-vaspitnog rada učenju na daljinu“, procenjeno da je 93% dece sa smetnjama u razvoju ili invaliditetom bilo uključeno u obrazovni sistem.

Ministar prosvete, nauke i tehnološkog razvoja u avgustu 2021. godine [najavio](#) je osnivanje tri resursna centra kao novih organizacionih jedinica u obrazovnom sistemu, kao i nabavku savremene asistivne tehnologije za decu sa smetnjama u razvoju kako bi se unapredio sistem dodatne podrške deci, učenicima i njihovim roditeljima i kvalitet inkluzivnog obrazovanja i vaspitanja. Pored toga, ukazao je na to da je planirana i obuka o inkluzivnoj pedagogiji za 4.000 nastavnika i obuka za 500 članova interresornih komisija o asistivnim tehnologijama i unapređenom povezivanju potreba deteta sa uslugama podrške.

• SLOBODNO VREME I KULTURNE AKTIVNOSTI

Poseban problem predstavlja uključivanje nepraćene dece u obrazovni sistem i bolja inkluzija dece migranata, uvođenje dodatne podrške i učenje srpskog jezika.

9. POSEBNE MERE ZAŠTITE

• DECA IZBEGLICE I TRAŽIOCI AZILA

U sistemu socijalne zaštite u Srbiji nema specijalizovanih tela ili organa koji bi se bavili samo nepraćenom i razdvojenom decom izbeglicama i migrantima.

Zaštitnik građana je u julu 2021. godine objavio [Godišnji izveštaj NPM-a za 2020. godinu](#). U periodu septembar-december 2020. godine NPM posetio je ustanove u kojima borave deca bez pratnje (centre za azil u Bogovađi i Sjenici, Zavod za vaspitanje dece i omladine Beograd, i Centar za zaštitu odojčadi dece i omladine - Radna jedinica dom Jovan Jovanović Zmaj - Jedinica za smeštaj maloletnih migranata bez pratnje, kao i dve kuće kojima upravljaju nevladine organizacije: Integracionu Kuću „Pedro Arupe“ u Beogradu i Kuću Spasa u Loznici). Međutim, nalazi ovih poseta kao i upućene preporuke će biti predstavljene u godišnjem izveštaju NPM-a za 2021. godinu, s obzirom na to da je [Izveštaj o posetama ustanovama u kojima se nalaze maloletna strana lica bez pratnje upućen nadležnim organima krajem aprila 2021. godine](#).

Što se tiče materijalnih ulova u centrima za azil, NPM naglašava da su preduzete aktivnosti za njihovo unapređenje, ali ukazuje da je neophodno nastaviti sa radom na njihovom poboljšanju, naročito u Centru za azil u Bogovađi. Uslovi u kućama kojima upravljaju nevladine organizacije, kao i u Zavodu za vaspitanje dece i omladine Beograd i Centru za zaštitu odojčadi dece i omladine - Radna jedinica dom Jovan Jovanović Zmaj - Jedinica za smeštaj maloletnih migranata bez pratnje su izuzetno dobri. Dalje, NPM je došao do zaključka da u svim postojećim ustanovama korisnici imaju besplatan pristup zdravstvenoj zaštiti, kao i na raspolaganju veći broj aktivnosti kao što su na primer

časovi srpskog jezika, psihološka podrška, sportske, kreativne i edukativne aktivnosti. Ono što je zabrinjavajuće je činjenica da su u Centru za azil u Bogovađi radnim danima prisutne samo dve socijalne radnice, s tim što je jedna radnica u svojstvu terenske socijalne radnice i nema mogućnost preduzimanja starateljstva, a druga ima 78 dece pod starateljstvom. Kako bi se obezbedila zaštita svih korisnika neophodno je da se obezbedi veći broj staratelja. Takođe je zabrinjavajuće to što postoje navodi određenih korisnika CA u Bogovađi da pripadnici obezbeđenja omalovažavaju korisnike i psuju, da kao kaznu koriste izbacivanje van prostorija kampa i ne dozvoljavaju korisnicima da se vrate i po nekoliko sati bez obzira na doba dana ili noći, kao i to da je jedan pripadnik obezbeđenja fizički zlostavljao pojedine korisnike. S obzirom na to da su deca bez pratnje jedna od najugroženijih grupa u riziku među migrantima i izbeglicama, neophodno je obezbediti uslove u centrima za azil kako bi se u potpunosti poštovala njihova prava i obezbedio bezbedan boravak u RS.

• DECA PRIPADNICI MANJINA

U prethodnom periodu nije došlo do napretka, u smislu sprovođenja kampanja koje imaju za cilj otklanjanje negativnih stavova prema Romima u društvu u celini i drugih mera za sprečavanje nasilja i govora mržnje nad Romima. Nakon proglašenja vanrednog stanja usled pandemije COVID-19 virusom, pripadnici romske nacionalne manjine koji žive u neformalnim naseljima suočili su se sa brojnim problemima. Između ostalog, neadekvatan pristup pijaćoj vodi, loša komunalna infrastruktura i katastrofalni uslovi stanovanja doveli su Rome u posebno ugroženu kategoriju. Za određen broj romske dece praćenje onlajn obrazovnog programa bilo je nazamislivo s obzirom na

to da nemaju pristup struji, pa ni internetu. Ovi problemi reflektovali su se i na 2021. godinu, zbog čega su neophodne dodatne mere pomoći, podrške i zaštite prava pripadnika romske nacionalne manjine.

Rezultati istraživanja „Uticaj COVID-19 na romske zajednice u Albaniji, BiH, Moldaviji, Crnoj Gori, Severnoj Makedoniji, Srbiji i Ukrajini“ koje je sprovedeno od 1. juna do 31. jula 2020. godine, u čijoj realizaciji je učestvovao i Centar za prava deteta, ukazuje na dodatnu ugroženost ove populacije tokom pandemije.

Istraživački uzorak je činio 440 pripadnika romske zajednice iz navedenih zemalja. Rezultati ukazuju na to da se 73% ispitanika suočilo sa smanjenim primanjima s obzirom na to da je tokom trajanja policijskog časa bio onemogućen neformalan rad, kojim se Romi najčešće bave. Tako 32% ispitanika nije moglo sebi da priušti osnovne životne namirnice. Kada je reč o obrazovanju, pripadnici romske nacionalne manjine bili su suočeni sa brojnim problemima i neretko nisu imali pristup obrazovanju. S obzirom na to da se obrazovanje odvijalo na daljinu, glavni problem se ogledao u nedostatku adekvatne informaciono-tehničke opreme (55% ispitanika) i internet konekcije (43%). Dalje, 34% ispitanika smatra da im je učenje na daljinu uvećalo troškove domaćinstva. Pandemija je uticala i na pristup zdravstvenoj zaštiti, i tako je 53% ispitanika izbegavalo odlazak kod doktora iz straha da će se zaraziti virusom, 31% ispitanika je osetilo pogoršanje zdravstvenog stanja tokom policijskog časa, 19% je bilo izloženo diskriminaciji, a 13% ispitanika je navelo da su pod pretpostavkom da oni šire zarazu bili izloženi osudama. Pripadnicima romske zajednice je takođe bilo ugroženo i pravo na stanovanje, pa je tako istraživanje pokazalo da je 1,5% ispitanika prinudno iseljeno tokom pandemije.

• DECA U ULIČNIM SITUACIJAMA

Nije došlo do napretka kada je u pitanju položaj dece u uličnim situacijama. Potrebno je doneti usaglašenu definiciju dece koja žive i rade na ulici, a koja će biti prihvaćena u svim relevantnim institucijama, te sistematski prikupljati podatke o deci koja žive i rade na ulici, a koji su disagregirani prema polu, uzrastu, mestu boravka. Takođe, potrebno je razviti odgovarajuće programe podrške i reintegracije dece uključene u život i rad na ulici.

• SEKSUALNA EKSPLOATACIJA I TRGOVINA LJUDIMA

Srbija još uvek nema specijalizovano sklonište za urgentni smeštaj, kao ni za smeštaj dece žrtava trgovine ljudima, niti postoje specijalizovani programi podrške za decu, već se deca smeštaju u prihvatilišta gde se nalaze deca koja su pretrpela nasilje, ali koja nisu specijalizovana za podršku deci žrtvama trgovine, ustanove za decu bez roditeljskog staranja ili u hraniteljske porodice, gde im se ne obezbeđuje neophodna specijalizovana pomoć i podrška.

Strategija prevencije i suzbijanja trgovine ljudima, posebno ženama i decom, i zaštite žrtava od 2017. do 2022. godine treba da unapredi mehanizme za identifikaciju i zaštitu dece žrtava trgovine ljudima. Ujedno, ona treba da osigura zaštitu dece žrtava kroz uspostavljanje kapaciteta za urgentno zbrinjavanje, uz unapređivanje saradnje svih onih koji rade sa decom i razvoj specijalizovanih službi i usluga, sprovođenjem specifičnih participativnih programa za zaštitu i održivo socijalno uključivanje dece žrtava trgovine ljudima i žrtava iskorišćavanja u pornografiji i prostituciji. Posebnu pažnju trebalo bi usmeriti na decu migrante koji su u povećanom riziku od eksploatacije.

• DECA UČINIOCI KRIVIČNIH DELA

I dalje ne postoje odgovarajuće alternativne mere pritvoru, nedovoljno se primenjuju vaspitni nalozi, a na nivou lokalne

zajednice, ne postoje odgovarajući programi u okviru kojih se radi kako sa maloletnim učiniocima krivičnih dela (krivično odgovornim licima koja su navršila 14 godina) tako i sa decom u sukobu sa zakonom koja su mlađa od 14. Ovakva situacija predstavlja kršenje međunarodnih standarda i razloge za zabrinutost. Postojale su različite projektne inicijative u prethodnom periodu, ali još uvek nije pronađeno održivo, sistemsko rešenje koje bi bilo u skladu sa relevantnim međunarodnim standardima.

Jedini pomak predstavlja formiranje i angažovanje ranije pomenutog Saveta za praćenje i unapređenje rada organa krivičnog postupka i izvršenja krivičnih sankcija prema maloletnicima.

• DECA ŽRTVE I SVEDOCI KRIVIČNIH DELA

Deca oštećeni i svedoci u krivičnom postupku i dalje nemaju nikakvu podršku iz budžeta Republike Srbije, niti iz projektnih sredstava. Ovo pitanje bi takođe trebalo urediti izmenama i dopunama Zakona o maloletnim učiniocima krivičnih dela i krivičnopravnoj zaštiti maloletnih lica kako bi se pronašlo održivo rešenje za podršku deci oštećenima i svedocima krivičnih dela u cilju smanjenja sekundarne viktimizacije i prevazilaženja pretrpljene traume.

Pomak u ovoj oblasti predstavlja formiranje i aktivna uloga Saveta za praćenje i unapređenje rada organa krivičnog postupka i izvršenja krivičnih sankcija prema maloletnicima, kao i usvajanje Nacionalne strategije za ostvarivanje prava žrtava i svedoka krivičnih dela u Republici Srbiji za period 2020-2025. godine i pripadajućeg Akcionog plana.

• DECA SA INVALIDITETOM I SMETNJAMA U RAZVOJU

Rezultati istraživanja „Ka inkluzivnom odgovoru na pandemiju: Uticaj pandemije COVID-19 na položaj osoba sa invaliditetom u Srbiji i preporuke za ostvarivanje i zaštitu

prava ovih osoba u situacijama epidemiološkog rizika“ koje je objavila Nacionalna organizacija osoba sa invaliditetom Srbije (NOOIS) ukazuju na to da su osobe sa invaliditetom, uključujući i decu, tokom pandemije COVID-19 bili u izrazito nepovoljnom položaju, jer propisi i strateška dokumenta nisu bili dovoljno inkluzivni i mere zaštite pretežno nisu obuhvatale ovu grupu građana, niti su im se prilagođavali. Na početku pandemije, ove osobe bile su nevidljive i njihov položaj se popravio tek nakon intervencija institucija za zaštitu ljudskih prava. Već nepovoljan pristup zdravstvenoj zaštiti, dodatno je narušen, tako su usluge zdravstvene zaštite postale još manje dostupne osobama sa invaliditetom.

• DECA I MEDIJI

Deca su neretko izložena neprimerenim sadržajima koji mogu da imaju uznemiravajući efekat i negativan uticaj na decu. Izveštavanjem koje je najčešće senzacionalističko, grubo se krše prava deteta kao i Kodeks novinara. U poslednje vreme, brojni su ovakvi senzacionalistički sadržaji, međutim, primer dobre prakse predstavlja to da je nakon reakcije organizacije Prijatelji dece Srbije upućenoj Savetu za štampu, redakcija portala Srbija Danas uz odgovarajuće redakcijsko [izvinjenje](#), povukla priloge koji se smatraju izrazito uznemirujućim i štetnim za decu.

Takođe, veoma je važno da su deca žrtve krivičnih dela zaštićena od dodatne viktimizacije u medijima i na društvenim mrežama. Često je medijima bitan senzacionalizam, što u najvećem broju slučajeva ugrožava najbolji interes deteta. Neretko detaljno iznošenje detalja slučaja dovodi do odavanja identiteta žrtve što posebno utiče na emotivni i moralni razvoj deteta.

AKTUELNO U CENTRU ZA PRAVA DETETA

1. TEKUĆI PROJEKTI

U periodu od jula do septembra 2021. godine, zbog situacije prouzrokovane pandemijom KOVID-19, CPD je u saradnji sa donatorima i partnerima na aktuelnim projektima realizovao sve predviđene aktivnosti u skladu sa određenim modifikacijama.

U okviru dvogodišnjeg projekta „**Pozitivno roditeljstvo**“, koji CPD sprovodi uz finansijsku podršku EU u okviru programa **Evropski instrument za demokratiju i ljudska prava u Srbiji**, sprovedena je kampanja na društvenim mrežama usmerena na važnost zaštite dece tokom razvoda roditelja. Kampanja je vođena tokom jula i avgusta na Facebook-u i Instagramu CPD. Takođe, u ovom periodu promovisan je projektni **Bilten#3**, u kome je dat pregled projektnih aktivnosti koje je CPD realizovao u periodu od januara do juna 2021. Krajem septembra, održana je i prva panel diskusija „**Pozitivno roditeljstvo i zaštita dece u slučajevima visokokonfliktnih razvoda**“, koja je okupila roditelje, nastavnike i predstavnike centra za socijalni rad iz Subotice, Novog Sada, Bečmena i Surčina. Tom prilikom je objavljeno i saopštenje u kome su sumirani zaključci koji su proizašli iz diskusije. Pored toga, objavljen je tekst u Blic Magazin u o uticaju visokokonfliktnih razovoda na decu, u kome je takođe predstavljena i platforma za

e-učenje namenjena profesionalcima u socijalnoj zaštiti i pravosuđu, koji je CPD preneo na Facebooku i Instagramu CPD-a.

Nastavljen je sa realizacijom i dvogodišnji projekat „**FOCUS - Radimo zajedno za pravosudni sistem koji u centru ima prava i potrebe deteta**“, koji je finansijski podržan u okviru **Programa Evropske unije za prava, jednakost i državljanstvo**, a sprovodi se u partnerstvu sa organizacijama Terre des hommes Mađarska, Defence for Children International Netherlands - ECPAT Holandija, Child Circle Belgija, SAPI Bugarska, Terre des hommes Rumunija i Terre des hommes Grčka. S obzirom na to da je participacija dece jedna od ključnih aktivnosti na projektu, održana su tri sastanka Dečjeg savetodavnog odbora sa ciljem osnaživanja dece da se zalažu za pravosuđe po meri deteta i razvijanja informativnih materijala prilagođenih jeziku razumljivom deci. Naime, CPD je zajedno sa članovima Dečjeg savetodavnog odbora radio na kreiranju informativnog videa za decu i mlade „**Individualna procena deteta u kontaktu sa zakonom**“, čije se objavljivanje očekuje u narednom periodu. Pored toga, CPD je radio na izradi tehničkog interfejsa, u saradnji sa partnerskim organizacijama, koji je namenjen

profesionalcima i predstavlja platformu na kojoj može da se pristupi brojnim korisnim sadržajima sa ciljem dodatne obuke stručnjaka u oblasti maloletničkog pravosuđa, koji su u martu mesecu prošli dve dvodnevne obuke „**Multidisciplinarni pristup individualnoj proceni dece u kontaktu sa zakonom**“ u organizaciji CPD-a. U narednom periodu se očekuje i izrada platforme za e-učenje koja će, takođe, biti namenjena stručnjacima u maloletničkom pravosuđu.

CPD je nastavio sa realizacijom dvogodišnjeg projekta „**Unapređenje ishoda za decu u pravosudnom sistemu Srbije**“ koji sprovodi uz finansijsku podršku Evropske unije u okviru Programa za prava, jednakost i državljanstvo, a u partnerstvu sa Međunarodnim komitetom spasa - IRC i organizacijom ASTRA - Akcija protiv trgovine ljudima. Kako su projektne aktivnosti CPD-a pretežno usmerene na učešće dece, u posmatranom periodu su održane 3 radionice Kluba DX sa ciljem pripreme članova za vršnjačku edukaciju koja se sprovodi u srednjim školama, kao i u drugim relevantnim institucijama. Predstavnicama CPD-a je od 1. do 2. jula 2021. učestvovala na radionici organizovanoj sa ciljem pilotiranja priručnika i paketa obuke o pravosuđu po meri deteta koji je

organizovao Međunarodni komitet spasa - IRC, partnerska organizacija na projektu. Predstavnica CPD-a je takođe 22. septembra 2021. godine učestvovala na sastanku Savetodavnog projektnog odbora koji okuplja stručnjake iz oblasti pravosuđa i prava deteta, kao i predstavnike nevladinog sektora. Na sastanku su predstavljene sprovedene aktivnosti CPD-a tokom VI kvartala projekta, između ostalog i informativni materijali namenjeni deci - [brošura](#) i [poster](#), koje je CPD izradio u proteklom periodu.

Od januara 2021. godine, nastavljeno je sprovođenje petogodišnjeg (2017-2021) regionalnog projekta „**Prava deteta u politikama i praksi**“ koji CPD sprovodi u saradnji sa **Save the Children International, a uz finansijsku podršku Swedish Development Aid**. Projekat je usmeren ka unapređivanju sistema zaštite dece, kao i struktura i mehanizama za praćenje i primenu prava deteta, uključujući i učešće dece u ovim procesima.

CPD je u julu 2021. godine objavio publikaciju [Prava deteta na zdravu životnu sredinu u Republici Srbiji](#), koja se zasniva na rezultatima sprovedenog istraživanja, gde su mapirani izazovi u ostvarivanju prava deteta na zdravu životnu sredinu u Republici Srbiji, ispitani stavovi dece i mladih o stepenu ostvarivanja ovog prava i kreirane preporuke za dalje unapređivanje prava deteta na zdravu životnu sredinu. Ovim dokumentom istaknuto je da je država dužna da preduzma mere radi suzbijanja štete po životnu sredinu i da zaštiti prava dece, s obzirom na to da su ona posebno osetljiva na posledice štete po životnu sredinu.

CPD je u septembru 2021. godine objavio publikaciju [Pozitivno roditeljstvo u Srbiji – postignuća i preostali izazovi](#), u kojoj su predstavljene aktivnosti CPD-a u proteklom periodu, kao i postignuća i preostali izazovi u oblasti pozitivnog roditeljstva, a u cilju daljeg unapređivanja ove oblasti i podrške roditeljstvu, date su i preporuke donosiocima odluka. U cilju promocije ove publikacije, CPD je održao informativni sastanak, 29. septembra 2021. godine sa roditeljima, nastavnicima i socijalnim radnicima iz Novog Sada, Beograda, Subotice i Zrenjanina.

Dalje, održan je vebinar „Deca i sport“, 30. septembra 2021. godine, na kom se razgovaralo o uticaju sporta na razvoj deteta, ulozi roditelja, izazovima roditeljstva i promenama koje se konstantno dešavaju tokom razvoja dece. Gosti, trećeg po redu, vebinara o pozitivnom roditeljstvu bili su **Andrija Gerić**, psiholog i bivši odbojkaški reprezentativac Srbije i **Radmila Vulić Bojović**, psihološkinja i porodična psihoterapeutkinja, a razgovor je vodio **Miša Stojiljković**, novinar. Povodom održanog vebinara, objavljeno je i [saopštenje](#), koje je prenelo nekoliko medija.

Tokom posmatranog perioda, obučeni predstavnici NARNS-a održali su četiri obuke na temu pozitivnog roditeljstva, usmerene na prenošenje stečenog znanja roditeljima da praktikuju pozitivne roditeljske prakse. Održane su dve obuke za roditelje u Subotici, a po jedna u Novom Pazaru i Leskovcu.

CPD je izradio analizu **“Pregled pravnog okvira i sudske prakse - deca u slučajevima visokokonfliktnih razvoda roditelja”** koja se bavi procesnim položajem deteta u određenim pravnim situacijama, ukazuje na određene manjkavosti zakonodavnog okvira, sadrži pregled sudske prakse i stručnih mišljenja, a ujedno ističe i značaj multi-sektorske saradnje u postupcima zaštite prava deteta u slučajevima razvoda roditelja. Povod za izradu ove analize je sagledavanje položaja dece u slučajevima visokokonfliktnih razvoda roditelja u sudskoj praksi iz ugla praktičara, kako bi se na osnovu nalaza i preporuka preduzele određene inicijative.

Članovi i članice Kluba DX su nastavili sa održavanjem redovnih sastanaka, a imali su priliku i da učestvuju u sprovođenju raznih projektnih aktivnosti.

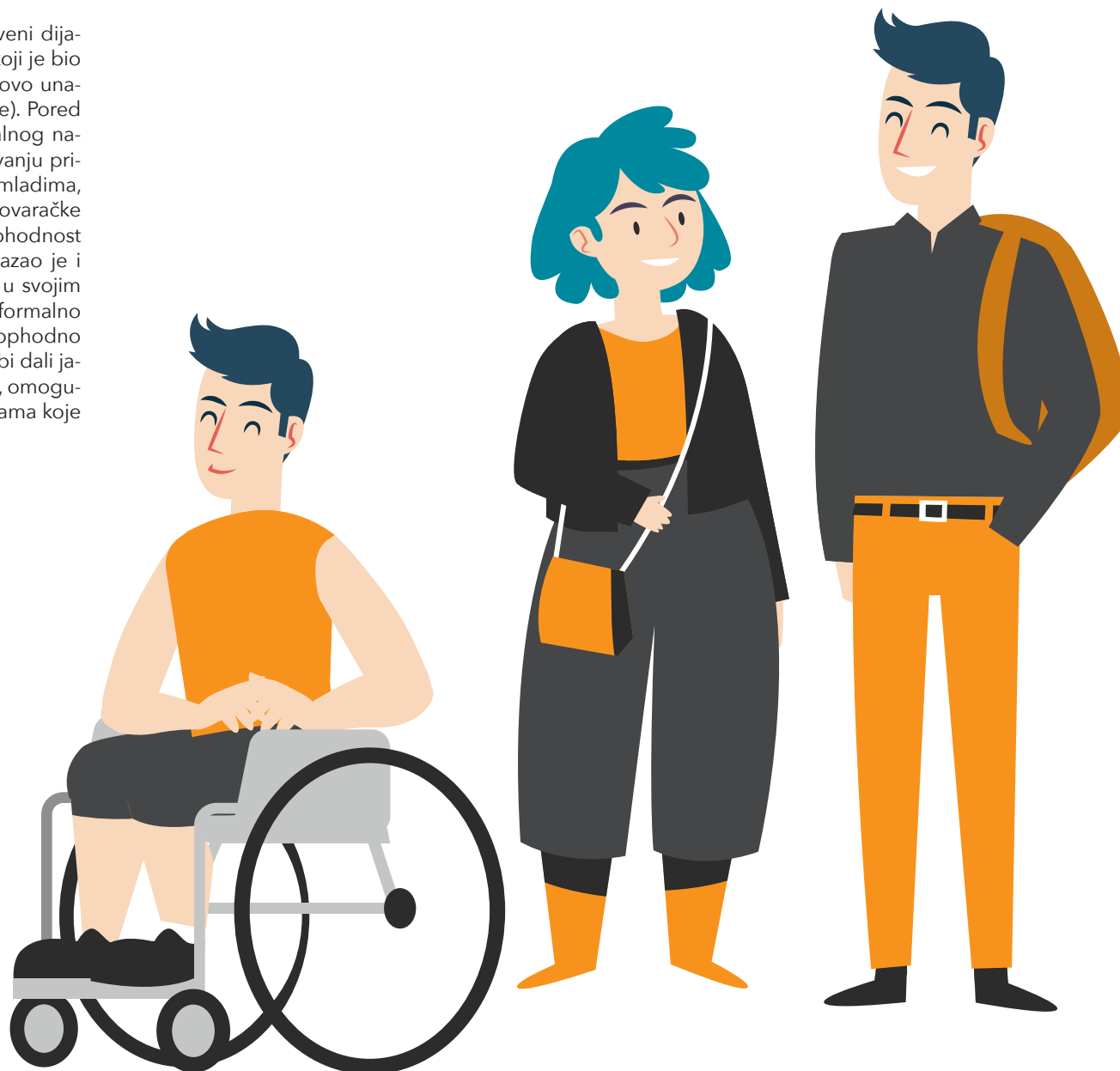
U okviru šestomesečnog projekta **„Kampanja za podizanje svesti o trgovini decom u Republici Srbiji”**, koji CPD sprovodi u periodu od marta do septembra 2021. godine, u partnerstvu sa NVO Atina, a kroz zajednički program „Horizontal Facility za Zapadni Balkan i Tursku 2019-2022“ uz finansijsku podršku Saveta Evrope i Evropske

unije, nastavljeno je sa promocijom videa **“Između sna i jave”**, koji informiše decu i mlade o oblicima trgovine ljudima, mogućim rizicima i mehanizmima zaštite. U susret Svetskom danu borbe protiv trgovine ljudima, objavljeno je [saopštenje za javnost](#), kojim je ujedno promovisan i video, što je privuklo značajnu medijsku pažnju. Tokom septembra, video je prikazan u pet osnovnih škola u Srbiji, kao i u SOS dečjem selu u Kraljevu. Ujedno je promovisan i u okviru [gostovanja](#) predstavnice CPD-a na TV K1 u emisiji Uranak. U cilju informisanja dece i mladih o tome šta je trgovina ljudima, kako da je prepoznaju i kome mogu da prijave, izrađena je i digitalna platforma **„Zaštita dece od trgovine ljudima”**.

Do zastoja je došlo jedino u implementaciji dvogodišnjeg projekta **„Promovisanje pozitivnog maloletničkog pravosuđa u Srbiji”**, koji CPD sprovodi u partnerstvu sa Republičkim zavodom za socijalnu zaštitu (RZSZ), a koji je finansijski podržan u okviru **Programa Evropske unije za prava, jednakost i državljanstvo**. Konkretno, imajući u vidu okolnosti prouzrokovane pandemijom COVID-19 i promene u upravljačkoj strukturi u Republičkom zavodu za socijalnu zaštitu, sprovođenje planiranih aktivnosti je stopirano u avgustu prošle godine. Izrađen je predlog za izmenu projektnih aktivnosti, kao i vremenskog perioda implementacije projekta, što je odobreno od strane donatora, ali sredstva za realizaciju projektnih aktivnosti i dalje nisu na raspolaganju.

Od juna 2021 godine, CPD započeo je sa implementacijom projekta **„Praćenje primene preporuka Komiteta za prava deteta Ujedinjenih nacija”** uz finansijsku podršku UNICEF-a. Cilj projekta je da doprinese unapređenom praćenju preporuka Komiteta za prava deteta UN kroz partnerstvo države i nevladinog sektora. U periodu izveštavanja održan je uvodni sastanak sa članicama [Koalicije za monitoring prava deteta](#), radi predstavljanja projektnih aktivnosti i konkretnih dogovora o predstojećem radu na prikupljanju podataka koji će biti deo šestomesečnog izveštaja o praćenju sprovođenja preporuka Komiteta za prava deteta UN. Takođe, Koalicija je dostavila komentare

Ministarstvu za ljudska i manjinska prava i društveni dijalog na Plan za praćenje primene preporuka UN koji je bio dostupan javnosti radi davanja sugestija za njegovo unapređenje (od 19. jula do 6. avgusta 2021. godine). Pored toga, uzimajući u obzir sve češće prijave seksualnog nasilja nad decom, a posebno kada je reč o poslovanju privrednih subjekata koji direktno rade sa decom i mladima, CPD planira u narednom periodu da pokrene zagovaračke aktivnosti prema donosiocima odluka. Na neophodnost iskorenjivanja svih oblika nasilja nad decom, ukazao je i Komitet za prava deteta UN preporukom br. 33 u svojim zaključnim zapažanjima. S obzirom na to da je neformalno obrazovanje izrazito značajno za razvoj deteta, neophodno je uređenje ove oblasti kroz stvaranje uslova koji bi dali jasan pravni okvir za njihov rad sa decom i mladima, omogućili praćenje rada i propisali postupanje u situacijama koje predstavljaju kršenje prava deteta.

2. AKTIVNOSTI CPD

CPD je pored sprovođenja redovnih projektnih aktivnosti, pratio stanje prava deteta, uticaj krize izazvane pandemijom KOVID-19 na položaj dece u Srbiji, kao i druge aktuelne teme, povodom čega je istupao samostalno i udruženo sa drugim organizacijama, putem saopštenja za javnost i raznih objava na društvenim mrežama, a ujedno se i obraćao relevantnim insitucijama. U cilju razmene znanja i iskustva sa drugim akterima koji deluju u oblasti prava deteta, učestvovao je na brojnim sastancima i događajima.

- Objavljen je i promovisan Godišnji izveštaj o radu CPD-a za 2020. godinu.
- Direktorka CPD-a gostovala je na TV Euronews Serbia i tom prilikom predstavila je neke od rezultata istraživanja „Pravosuđe po meri deteta iz ugla dece i mladih“.
- Predsednica Upravnog odbora CPD-a gostovala je u emisiji Dan Uživo na TV N1 povodom poražavajućih rezultata izveštaja „Zaboravljena deca Srbije“, gde je ukazala na situaciju u ustanovama socijalne zaštite koja je već 30 godina ista, kao i na potrebu za hitnim reagovanjem.
- Direktorka CPD-a je učestvovala na konstitutivnoj sednici Saveta za prava deteta Vlade RS u svojstvu članice Saveća za prava deteta, održanoj u Palati Srbije.
- Direktorka CPD-a, u svojstvu članice Radne grupe, učestvovala je na sastanku povodom izrade radnog teksta Zakona o maloletnim učinocima krivičnih dela i krivičnopravnoj zaštiti maloletnih lica u organizaciji Ministarstva pravde.

- Predstavnice CPD-a učestvovale su na X sednici i XI sednici Saveta za praćenje primene preporuka UN za ljudska prava.
- CPD je učestvovao na sastanku Platforme organizacija za saradnju sa mehanizmima UN za ljudska prava u organizaciji Beogradskog centra za ljudska prava, putem ZOOM platforme.
- Predstavnice CPD-a učestvovale su na sastanku sa predstavnicima MODS, MDRI-S i DRI radi dogovora u vezi sa preduzimanjem zagovaračkih akcija u oblasti deinstitucionalizacije dece.
- CPD je, 28. jula, učestvovao na onlajn sastanku članica Eurochild-a “Child Guarantee, what lies ahead?” u vezi sa usvajanjem predloga EK za uspostavljanjem Evropskog poverenika za decu od strane Saveta EU.
- CPD je podržao inicijativu Disability Rights International - Poziv na akciju da se zaštite prava na porodični život i spreči institucionalizacija dece.
- CPD je zajedno sa 18 organizacija civilnog podržao do-pis povodom projekta Beotablet koji je upućen relevantnim ministarstvima.
- CPD je podneo zahtev za učešće u radu Koalicije 27 koja prati politike i prakse u RS i doprinosi njihovom usklađivanju sa pravnim tekovinama EU u oblasti zaštite životne sredine i klimatskih promena. Nakon toga, predstavnice

CPD-a učestvovala su na sastanku sa predstavnicima Koalicije, sekretarkom Milenom Antić, Asjom Francisti, saradnicom za odnose sa javnošću i predstavnicima tri organizacije članice Koalicije 27 (Jelenom Milić, dr biohemije, iz organizacije ALHem, Ivanom Jovčić, direktorkom Centra za unapređenje životne sredine i Goranom Sekulićem iz organizacije WWF Adria). Povod sastanka je uspostavljanje saradnje i predstavljanje aktivnosti CPD-a u oblasti ostvarivanja prava deteta na zdravu životnu sredinu. U narednom periodu će biti donesena odluka da li će se CPD uključiti u rad Koalicije, i ukoliko da, na koji način.

- CPD je objavio saopštenje povodom Opšteg komentara br. 25 o prvima deteta u vezi sa digitalnim okruženjem. Komitet je prilikom objavljivanja uzeo u obzir pojedine ključne zahteve i preporuke CPD-a. Podsećamo, CPD je 2019. godine uputio komentare na Nacrt opšteg komentara.

- Učešće na onlajn tematskim Otvorenim vratima pravosuđa na temu **Maloletnička delikvencija - problem u zakonu i praksi**, na kom je predstavila rezultate istraživanja „Pravosuđe pomeri deteta iz ugla dece i mladih“.

- Učešće na sastanku podgrupe za promenu normativno pravnog okvira Nacionalne koalicije za sprečavanje dečjih brakova.

- Učešće na sastanku podgrupe za medije i vidljivost Nacionalne koalicije za sprečavanje dečjih brakova.

- Učešće na webinaru **„Razgovor o klimatskim promenama - u susret konferenciji u Glazgovu“** u organizaciji UNDP-a. Na događaju su predstavljene klimatske ambicije Republike Srbije sa ciljem pokretanja dijaloga između svih zainteresovanih strana.

- Učešće na onlajn događaju „Komunikacija prilagođena deci u riziku, žrtvama eksploatacije i trgovine ljudima“ u organizaciji Saveta Evrope.

- Učešće na sastanku u Ministarstvu prosvete, nauke i tehnološkog razvoja sa Snežanom Vuković, Mihretom Fejzula i Miljom Krivokućom iz Sektora za unapređivanje ljudskih i manjinskih prava u obrazovanju radi predstavljanja projektnih ideja i sagledavanja prostora za buduću saradnju.

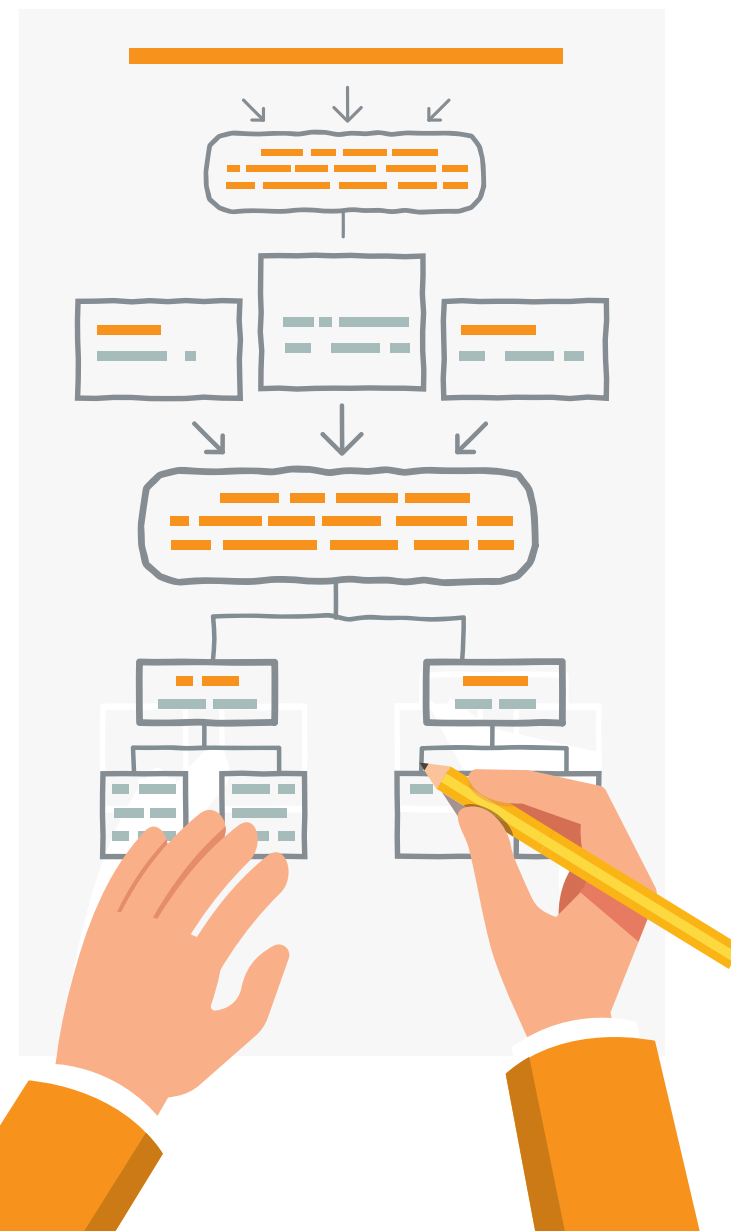
- CPD je nastavio sa umrežavanjem sa drugim organizacijama koje deluju u oblasti prava deteta i tako su održani sastanci sa direktorom Fondacije „Hajnrh Bel“, direktorom Music Art Project i sa Bogdanom Krasićem, programskim direktorom organizacije Save the Children, predstavništvo u Republici Srbiji, radi predstavljanja strateških prioriteta i aktivnosti CPD-a i sagledavanja prostora za zajedničku saradnju.

- Povodom Svetskog dana borbe protiv trgovine ljudima, CPD je promovisao video „Između sna i jave“ izrađen u saradnji sa članovima i članicama Kluba DX.

- CPD je pružio podršku ambasadorici Kluba DX i ženskoj odbojkaškoj reprezentaciji tokom Olimpijskih igara u Tokiju kao i tokom Evropskog prvenstva.

- CPD je promovisao Platformu organizacija za saradnju sa mehanizmima UN za ljudska prava.

- CPD je promovisao podcast epizodu Future Generations Podcast o održivom životu u gradu čija je autorka dugogodišnja saradnica CPD-a.

CENTAR ZA PRAVA DETETA

DOBRAČINA 29/3A, BEOGRAD, SRBIJA

TEL: +381 11 33 44 170

WWW.CPD.ORG.RS

OFFICE@CPD.ORG.RS

CENTAR ZA PRAVA DETETA JE UDRUŽENJE GRAĐANA OSNOVANO 1997. GODINE ČIJI JE OSNOVNI CILJ OSTVARIVANJE PRAVA DETETA U REPUBLICI SRBIJI U SKLADU SA KONVENCIJOM O PRAVIMA DETETA. GLAVNI PRAVAC DELOVANJA CENTRA USMEREN JE NA KREIRANJE POVOLJNOG DRUŠTVENOG I ZAKONODAVNOG OKVIRA ZA PUNO OSTVARIVANJE PRAVA DETETA U SRBIJI KROZ AKTIVNOSTI USMERENE NA UVOĐENJE I PRIMENU ZAKONA, POLITIKE I PRAKSE KOJI OMOGUĆAVAJU UNAPREĐENJE DOBROBITI DETETA, ZAŠTITU NJIHOVIH PRAVA I NJIHOVO PUNO UČEŠĆE U DRUŠTVU.

 @CENTARZAPRAVADETETA

 @CENTARZAPRAVADETETA

Centar za prava deteta